

Lasten CI-su-paja hetki
Sisäkorvaistutelapsille suunnatun toiminnallisen
vertaistukikerhon tarkastelua

Eeva-Liisa Leinonen

”Merkittäviä ihmisistä tulee silloin, kun he ajattelevat kykenevänsä tekemään asioita. Kun uskoo itseensä, on löytänyt menestyksen ensimmäisen salaisuuden”
Norman Vincent Peale

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op
Arvioitavaksi jättämisaika toukokuu 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Eeva-Liisa Leinonen	Sivumäärä 46
Työn nimi Lasten CIsu-paja hetki Sisäkorvaistute lasten toiminnallinen vertaistukikerhon tarkastelua	
Ohjaava(t) opettaja(t) Juha Makkonen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja LapCI ry Rintala Marianne	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni käsittelee toiminnallisen vertaistukiryhmän tarkastelua LapCI ry:ssä. Yhdistyksen toiminta on suunnattu sellaisille lapsille ja nuorille, joille on tehty sisäkorvaistuteleikkaus. Tarkastelu tapahtui keväällä 2014, jolloin LapCI ry järjesti valokuvauskerhon, jonka pyrkimyksenä oli tarjota lapsille vertaistuullisia kokemuksia ja herättää heissä voimaantumista jaettujen kokemusten kautta. Työ pyrkii vastaamaan vertaistuen kannalta merkityksellisiin kysymyksiin ja tilanteisiin, jotka olivat sidonnaisia kerhossa tapahtuneeseen toimintaan.</p> <p>Vertaistukiryhmätoiminta toteutettiin 10-15-vuotiaille lapsille opinnäytetyön tilaajan LapCI ry:n kautta. Ryhmä toimi yhdistyksen CIsu-paja-toiminnan palveluna. Itse vertaistukitoiminnasta käytettiin nimeä valokuvauskerho. Käytettyjen menetelmien tavoitteena oli tukea lapsen itsetuntemuksen vahvistamista ja identiteetin kasvua. Kerhossa ei erikseen tuotu esille sisäkorvaistutetta, vaan toiminta perustui yhteiselle tekemiselle. Koska suurin osa lapsista tiesi toisensa entuudestaan, kerho vahvisti myös heidän välisiään kaverisuhteita. Ajatuksena oli, että vertaistensa kanssa lapset jakaisivat mieluusti ajatuksiaan ja kokemuksiaan.</p> <p>Tutkimus toteutettiin survey-tutkimuksena, jossa yhdistyi avoin lomakekysely, teemahaastattelu ja havainnointi. Keskeisenä teoreettisena viitekehystenä toimivat tutkimukset vertaistuen sosiaali- ja terveysjärjestöissä. Sosiaaliseen pääomaan sijoittuvaa kirjallisuutta käytettiin havainnollistamaan voimaantumisen teorioiden käsitteitä erityisesti silloin, kun ne ovat yhteydessä vuorovaikutuksellisten tilanteiden havainnoissa. Opinnäytetyössä kuvataan kerhon käyttämää menetelmää, jossa yhdistyy valokuvaus ja vuorovaikutuksen kehittyminen. Lopuksi myös analysoin kerhon toiminnan kautta havaitut tulokset ja esitän näkemykseni kehittämistarpeista.</p> <p>Tutkimus osoitti vertaistuen ja voimaantumisen olevan merkityttävässä vaikutuksessa vuorovaikutuksen ja sosiaalisen ilmapiirin kanssa. Lasten sitoutuminen kerhotoimintaan mahdollisti vertaistuen tarpeiden ilmenemisen. Vuorovaikutustilanteet ja niiden suhde toimintamenetelmiin antoivat merkittäviä tuloksia toiminnan tarkoituksen ja periaatteiden selvittämiseksi. Vertaistuullisen toiminnan tulisikin aina mahdollistaa monipuolista ryhmätoimintaa ja vahvistaa yksilön identiteetin kasvua.</p>	
Asiasanat Sisäkorvaistute, Si- termi, Vertaistuki, voimaantuminen, ilmapiiri, yhteisöllisyys.	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Eeva-Liisa Leinonen	Number of Pages 46
Title Functional peer support group action in LapCI ry	
Supervisor(s) Makkonen Juha	
Subscriber and/or Mentor LapCI ry Marianne Rintala	
<p>Abstract</p> <p>My thesis studies the analysis of functional peer support group action in LapCI ry. The association's activities are aimed at children who have undergone cochlear implant surgery. The analysis took place in spring 2014, when LapCI Ry organized a photography club aspiring to offer children an experience of peer support and to evoke empowerment through shared experiences. The thesis pursues to answer significant questions about peer support and unwrap situations that are bound to the club's activities.</p> <p>Peer support group activity, aimed at 10-15-year-old children, was carried out through the LapCI ry that was also the subscriber of this thesis. The group was a service offered by a CI-supaja. The support group action was called photography club. Methods they used were aimed to support strengthening the children's self-knowledge and forming their identity. The club didn't especially bring up the topic of cochlear implant; the club was foremost based on doing together. Because most of the children knew each other beforehand, the club also strengthened the friendship bonds they already had. The idea was, that with other children like themselves, they would be willing to share their thoughts and experiences.</p> <p>The analysis was executed as a survey that combined open form questionnaire, theme discussion and observation. Studies about peer support by social and health organizations function here as central theoretical framework. Literature about social capital was used to demonstrate the concepts used in the theories of empowerment, especially when they were related with the observations about interactive situations. In my thesis I describe the club's method, that combines photography and development of interaction. Finally I analyze the results of the club's activity and state my view about the needs of improvement.</p> <p>The analysis proves that peer support and empowerment have significant impact on interaction and social climate. The children's commitment to the club activity enables the needs for peer support to appear. Interactive situations and their relation to the method gave significant results to clarify the meaning and principles of the action. Peer support activities should enable diverse group activity and strengthen the growth of an individual's identity.</p>	
Keywords Cochlear Implant, Si -term, Peer Support, Empowerment, Atmosphere, Sense of Community	

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
1.1 Työntarkoitus ja tavoite	6
1.2 Työn vaikutus ja tarpeellisuus tilaajalle	6
2 Vertaistukitoiminta	7
2.1 Vertaistuen määrittely	7
2.2 Yhteiskunnallinen merkitys	8
2.2.1 Yhdistystoiminnallinen merkitys	9
2.2.2 Vertaistoiminnan merkitys osallistujalle	9
2.2.3 Vertaistoiminta yleisesti	10
2.2.4 Vertaistuki nyt ja tulevaisuudessa	11
2.2.5 Vertaistuen organisointi	15
3 Taustalla olevat organisaatiot	16
3.1 LapCI ry	17
4 Tutkimuksen toteus	17
4.1 Ajatuksena vertaistuki ja valokuvaus	17
4.2 Vertaistukikerhon kuvaus	19
4.3 Ohjaajan toiminta	21
4.4 Tutkimusmenetelmät	23
5 Tutkimuksen tulokset	26
5.1 Vertaistuen kehittyminen	28
5.2 Lasten kokemuksia	34
5.3 Ohjaajan kokemukset	36
5.4 Tulosten tarkastelua	37
6 Pohdintaa tutkimuksen hyödynnettävyydestä ja kehittämisideoita	40
LÄHTEET	44
LIITTEET	46

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee vertaistukea ja sen kautta tapahtuvaa voimaantumista. Selvitän työni kautta kuinka lapset kohtaavat vertaisiaan, ja millä tavalla vuorovaikutus toiminnassa näyttäytyy. Tarkastelun kohteena on vertaistukikerhon toiminta sisäkorvaistuteyhdistyksessä nimeltä LapCI ry, jonka päätoiminen toimipaikka on Helsingissä.

Opinnäytetyön aihe kiinnosti minua, koska sen keskeisenä merkityksenä on juuri sellaisten arvojen kehittäminen, jotka ovat olleet myös opintojeni kannalta tärkeitä – yhdistystoiminta jonka arvopohja perustuu vahvasti kansalaistoiminnan kehittämiseen. Vertaistuki aiheena oli erittäin mielenkiintoinen, koska se päästi pohtimaan lähemmin myös yhteisöllisyyden, voimaantumisen, ilmapiiriin ja yksilön identiteetin merkitystä kyseisessä yhdistyksessä.

Tilaaajan puolesta opinnäytetyöltä toivottiin erityisesti tarkastelua voimaantumisesta vertaistukikerhossa. Toiminnan tarkoituksena oli tukea lapsen itseluottamusta. Lähdin ottamaan selvää mitä voimaantumisella oikeastaan tarkoitetaan ja millä tavalla voisin työssäni sitä tutkia. Voimaantumisen perusteorioista väitelleen Juha Siitosen mukaan toimintaympäristöllä on keskeinen merkitys niiden rakentamisessa. Hyväksyvässä ja arvostavassa ilmapiirissä ihminen uskaltaa ottaa riskejä. Onnistuminen tuo itseluottamusta, mikä puolestaan voi tukea itsearvostusta. Itseänsä arvostavan ihmisen itsetunto paranee tai pysyy terveenä. Näissä prosesseissa ihmisen sisäinen voimantunne vahvistuu, ihminen voimaantuu. (Ks. Luku 4.2.1./ erityisesti myönteisyys-, ilmapiiri-, luottamus ja arvostus kategoriat. Siitonen 1999, 137.) Aiheeseen tutustuttuani päätinkin keskittyä erityisesti tarkastelemaan voimaantumista vertaistuen kontekstiin sidottuna. Vertaistuki käsitteenä syventyi ja pystyin tällä tavoin kohdistamaan työni aiheen tarkemmin kerhon jäsenten kokemuksiin sekä niistä tehtyihin havaintoihin.

Opinnäytetyön tekeminen syvensi käsityksiäni vertaistuesta. Hyvänä esimerkkinä syventymisestä ovat ilmapiiriin vaikuttavat tekijät. Lasten seuraaminen ja ohjaajan toiminta olivat keskeisiä ja olennaisia asioita työssäni. Toivonkin, että työni edesauttaisi yhdistystä toteuttamaan jatkossa värikästä ja monipuolista

vertaistoimintaa, ja että kehittämisideani olisivat varteenotettavia yhdistyksen toiminnan kehityksen kannalta.

1.1 Työn tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia LapCI ry:ssä toimivan Clsu-pajan vertaistuki-toiminnan käsityksiä vertaistuesta, ja tarkastella sen toimivuutta voimaantumisen kannalta itse kokeilevassa kerhotoiminnassa. Yhdistyksen keskeisenä toiminta-ajatuksena on vertaistuen ja voimaantumisen tukeminen. Opinnäytetyössäni pyrin tutkimaan kuinka vertaistuki tulee kerhotoiminnassa esille sekä pohdimaan yleisesti toiminnan vuorovaikutuksen toimivuutta ja siinä tapahtuvia keskeisiä tilanteita, jotka ovat merkityksellisiä yksilön vertaistuen saavuttamisessa. Työni päällimmäisenä tarkoituksena on antaa yhdistyksen koordinaattorille ja ohjaajalle kattavia havaintoja vertaistuen ilmenemisestä. Toiminnan tarkastelun tarkoituksena onkin tuoda esiin asioita, jotka auttavat yhdistystä kehittämään vertaistukitoimintaansa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa selkeä työ siitä miten yhdistyksen kokeellinen vertaistukikerho käytännössä toimii. Lisäksi pyrin työlläni tavoittamaan vertaistuksessa tapahtuvaa voimaantumista. Lasten ryhmässä tapahtuvan vuorovaikutuksen tarkastelulla pyrin pääsemään lähemmäs vertaistuen ydintä.

1.2 Työn vaikutus ja tarpeellisuus tilaajalle

Tätä opinnäytetyötä on lähdetty tekemään tilaajan tarpeita ajatellen. Työn aihe tuli ilmi

Ammattikorkeakoulu Humakin moodlessa, jossa LapCI ry etsi aiheesta kiinnostunutta opiskelijaa. Aiheesta kiinnostuneena opiskelijana koin yhdistyksen toiminnan tärkeäksi, ja työn aiheen tilaajalle tarpeelliseksi.

LapCI ry:ssä on jo vuosia tuotettu erilaista vertaistuellista toimintaa sisäkorvautelapsille. Yhdistyksen tapahtumiin ovat kuuluneet niin erilaiset leiritapahtumat kuin myös lyhyemmät yhteiset tapahtumat yhdessä lasten vanhempien kanssa

ja erikseen. Kuitenkin yhdistyksessä toimiva Clsu-paja haluaa rakentaa sellaista kerhotoimintaa, joka mahdollistaisi lasten tiheämmät tapaamiset ja näin ollen tukisi enemmän vertaistuen antia. Kokeellinen versio pistettiin käyntiin vuoden alussa 2014. Toiminta siis sijoittui välille tammikuu-toukokuu 2014. Opinnäytetyöni tarkoitus onkin viedä kokeellista toimintaa työn pohdinnoilla eteenpäin ja kyetä tarkastelemaan sitä myös tarvetarkastelijana. Jos yhdistys jatkossakin kehittää erilaista kerhotoimintaa vertaistuen ja siinä tapahtuvan voimaantuvan toiminnan kehittäjänä, on merkityksellistä tutkia sen toimintaa ja toimivuutta.

Opinnäytetyö on erittäin tarpeellinen tilaajalle, koska opinnäytetyö antaa konkreettista tietoa siitä kuinka vertaistukeen osallistuneet lapset toimivat heille kohdistetussa toiminnassa, sekä havaintoja näyttää mihin asioihin voisi lisätä toiminnan tarpeita ja pohtia sen merkitystä kokonaisvaltaisemmin. Toivon, että työn tilaajalle työ kirkastaisi työntekijöiden ajatuksia ja mielipiteitä siitä mitä vertaistuki ja voimaantuva toiminta tarvitsee käytännön ja vuorovaikutuksellisen kehittämisen kannalta.

2 Vertaistukitoiminta

2.1 Vertaistuen määrittely

Perehdyttyäni vertaistukea käsittelevään kirjallisuuteen yllätyin kuinka laaja käsite vertaistuki on, ja kuinka vaikeaa on määritellä aihe lyhyesti. Vertaistuen toiminta voi vaihdella hyvinkin eritavoin riippuen siitä missä sitä tehdään. Kirjallisuuden kautta kuitenkin pääsin perille vertaistuen tyypillisistä arvopohjaisista käsitteistä.

Teoksessa jossa keskitytään sosiaali- ja terveysjärjestöjen kehittämiseen sekä tarkastelemiseen, Kuuskoski (2003, 31) määrittelee vertaistuen olevan sellaista toimintaa, jossa tasa-arvoisuus, avoimuus, toisen ihmisen kunnioittaminen ovat keskeisessä osassa. Toiminnan päällimmäisenä ideana on yhdenvertaisten ko-

kemusten jakaminen keskinäisessä kanssakäymisessä. Itse toiminnassa se ilmenee jäsenten kykynä olla valmiita vastaanottamaan ja jakamaan omasta kokemuksesta muille. Vertaistuellista tarvetta on saatavilla laidasta laitaan, ja jokainen ryhmä muodostaa toiminnassaan oman näköisensä ryhmän. Vertaistuen vahvuuksia on tasa-arvoisuus, tilanneherkkyys, myötäeläminen ja ymmärtäminen.

Tutkija Maria Nylund on jakanut vertaisryhmät neljään luokkaan niiden organisointiryhmien mukaisesti. 1) itsenäinen ilman taustatukea toimivat kansalaisryhmät 2) Yhdistystoimintaa liittyvät ryhmät, jotka toimivat osana vapaaehtoisjärjestöjä 3) Julkiseen tukeen perustuvat ryhmät, jotka toimivat osana julkisia sosiaali- ja terveystalvveluja sekä 4) ryhmät joissa yhdistyvät kaikki kolme mainittua organisoitumistapaa. (Kuuskoski 2003, 32 -34.)

2.2 Yhteiskunnallinen merkitys

Vertaistoiminnan tarve ja kysyntä ovat kasvaneet elämän monimutkaistuessa ja epävarmuuden lisääntyessä. Vertaistoiminnan kautta haetaan ajatusten vaihtoa, mielekästä tekemistä, identiteettiä ja itsensä toteutumisen muotoja, joiden kautta se vahvistaa ihmisen sosiaalista pääomaa. Vertaistuen yhteiskunnallinen asema näyttäytyy selkeästi sen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen perehtyvässä toiminnassa. Ammattilaiset voivat tarjota terapiaa, leikata, kuntouttaa ja lääkittä jakaa tarpeellista tietoa ja neuvoja, mutta he eivät ole ystäviä, eivätkä kykene jakamaan yhteisiä kokemuksia. Ammattiapu ja vertaistuki eivät ole toistensa kilpailijoita, vaan toisiaan täydentäviä tuen muotoja (Kuuskoski 2003, 34–36). Palvcluja tuottavassa järjestötoiminnassa järjestöjen palvelut paikkaavat ja täydentävät julkisia palveluja tai ovat muutoin niihin rinnastettavia (Tuula Kinnunen Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana 2006. s 44.)

Hyvinvointiyhteiskunta on rakennettu järjestöjen, vapaaehtoistyön, yritysten, verkostojen, perheiden, ja yksilöiden tuottamisen sekamallina. (Anttonen ym 2000, 269–270.) Järjestöt voivat toimia tässä mallissa myös marginaali-

ryhmien etujen ajajina, jolloin järjestöjen kautta voi kanavoitua harvoin ääntään kuuluviksi saavien ryhmien ajatukset ja vaatimukset (Möttönen ja Niemelä 2005, 108).

2.2.1. Yhdistystoiminnallinen merkitys

Kuntalaisten näkökulmasta järjestöillä on osittain erilainen luonne kuin kunnalla tai yksityisellä palvelun tuottajalla. Palvelujen käyttäjällä on usein mahdollisuus osallistua järjestön hallintoon ja vaikuttaa palvelujen sisältöön. Järjestöillä on näin ollen hyvät edellytykset tunnistaa ja kehittää asiakkaiden palveluita asiakkaiden tarpeita vastaaviksi. (Kinnunen 2006. s. 44.) Näin ollen voidaan havaita kolmannen sektorin omaavan enemmän solidaarisia ja demokraattisia piirteitä. Kolmas sektori tarkoittaa Suomessa yksityisten yritysten, julkisen valtion ja kuntien rinnalla olevia toimijoita, joita ovat yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt, joita kansalaiset ovat itse perustaneet (Harju 2003, 15). Kansalaistoiminnan vertaistukea voi tarkastella myös identiteettityön näkökulmasta. Olipa järjestöön hakeutumisen syynä elämänvaihe, vamma, sairaus, ongelmatilanne tai jokin muu asia, hakeutumalla samankaltaisen samankaltaista elämäntilannetta tai vaihetta elävien henkilöiden yhteisöön henkilö tietyllä tavalla tekee identiteettityötä tiedostaen tai tiedostamatta. Vertaistoiminta soveltuu hyvin järjestöille, koska vapaa kansalaistoiminta perustuu yhdessä tekemiseen sekä yhdessä jaettaviin arvoihin ja kokemuksiin. Järjestöt tarjoavat helposti saavutettavan foorumin vertaistoiminnalle kokoamalla samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä keskustelemaan, toimimaan ja vaikuttamaan yhdessä. (Kuuskoski, 2003. 32–37.)

2.2.2 Vertaistoiminnan merkitys osallistujalle

Esimerkiksi sosiaalipsykologi Frank Riesman korostanut että vertaisryhmät ovat arvokkaita, koska ne rohkaisevat jäseniä uskomaan itseensä ja omiin kokemuksiin, enemmän kuin ulkopuolisen apuun. Lasten ja nuorten ryhmissä on omat erityispiirteensä muun muassa siksi, että niissä on pääsääntöisesti ammattilainen

tai ainakin aikuinen vetämässä ryhmä toimintaa.(Nylund 2004 198–200) Ystävyyssuhteet taas antavat ihmisille mahdollisuuden sijoittaa sosiaaliseen pääomaan. Tutkijat ovat huomanneet, että sosiaalisella pääomalla lapset ovat saaneet tietotaitoja ja emotionaalista läsnäoloa, jotka auttavat nuoria sopeutumisessa ja oman yhteisöllisen paikan löytämisessä (Korkiamäki 2013, 46).

2.2.3 Vertaistoiminta yleisesti

Vertaistoiminnan liikkeelle panevana voimana on tarkasteltu yhteiskunnallista muutosvaihetta. Suuren rakennemuutoksen ja kaupungistumisen myötä 1960–1980 –luvulla yhteisöllisyyden tarve kasvoi Suomessa muuttojen ja sitä seuranneiden perheyhteisöjen hajoamisen seurauksena (Mikkonen 2011, 210.) Suomen talousvaikeuksilla oli myös huomattava vaikutus vertaistoiminnan kasvuun 1990-luvulla. Julkisilla terveystaloudilla ei ollut riittävästi resursseja tukea kansalaisten talouskriiseistä johtuvia ahdinkoja, jolloin kolmannen sektorin merkitys kasvoi ja muodostui merkittäväksi osaksi yhteiskunnan hyvinvointipalveluja. Vertaistuki on yksi hyvinvointipoliittinen resurssi muiden resurssien joukossa, koska se vastaa ihmisten hyvinvointitarpeisiin. Sitä ei kuitenkaan voida mitata samoilla mittareilla kuin julkista tukea, eikä julkinen tuki puolestaan voi korvata vertaistukea.

(Mikkonen 2011,119.)

Monet ihmiset muistavat vertaistoiminnan AA-kerhoista, Anonyymien Alkoholistien ryhmä. Ensimmäinen varsinainen vertaisryhmä perustettiin 1939, milloin yhteisön nimi AA vakiintui käyttöön. Suomeen toiminta juurtui pysyvästi vuonna 1948. (Laimio, Vertaistoiminta kannattaa 2010, 10.)

Vertaistutkimukset jakautuvat yhteiskuntatieteellisiin ja psykologia – ja terveystieteellisiin tutkimuksiin. Vertaistutkimuksissa erottuu 2000-luvun alussa vertaisryhmien toiminnan ja roolin merkitys hyvinvointivaltiossa. Vertaistutkimuksen teemoja ovat olleet 2000-luvulla arvot, kohtaaminen, osallisuus, vaikuttaminen, vastavuoroisuus, voimaantuminen (empowerment) ja yhteisöllisyys. (Mikkonen 2011, 211–212.)

2.2.4 Vertaistuki nyt ja tulevaisuudessa

Puheessa vertaistoiminta, vertaistuki ja vertaisryhmät usein sekoittuvat. Olkoon kyseessä mikä tahansa edellä mainituista käsitteistä, niin kyseessä on ryhmä jonne tullaan samaa kokeneiden seuraan.

Nykyään vertaistukea voi nähdä hyvinkin eri ympäristössä ja tilanteissa. Vertaistuki voi toteutua myös kahdenkeskisissä tapaamisissa. Sitä voi saada Internetin keskustelupalstoilta,

lehtiartikkeleista, romaanien fiktiivistä hahmoista tai elämänkerroista.

(Laimio & Karnell 2010, 12-13.)

Norjassa on selkiytetty vertaistoiminnan abstraktia ja epäselvää konseptia valtakunnalliseen vertaistoiminnan ohjelmaan. Vertaistoiminnassa ihminen löytää omat voimavaransa, ottaa vastuuta omasta elämästään, ja ohjaa sitä haluaansa suuntaan. Tuen avulla ihminen saa liikkeelle sen prosessin joka johtaa passiivisesta avun vastaanottajasta aktiiviseksi toimijaksi. (Laimio & Karnell 2010, 12–13.)

Vertaistoiminnan keskeisiä merkityksiä ovat muun muassa identiteetin selkiytyminen ja vahvistuminen, voimaantuminen, yhteisöllisyys ja ystävyys. Samankaltaisten kokemusten jakaminen muiden kanssa mahdollistaa oman elämän kokemisen oikeutettuna sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan mahtuvana, ja tämä selkiyttää ja vahvistaa yksilön identiteettiä. Voimaantuminen vahvistuu vertaisryhmässä, mikä ilmenee yksilön henkilökohtaisen tilanteen vahvistumisena, ja omien voimavarojen löytymisenä sekä osallistumisena yhteiseen vaikuttamiseen. Yhteisöllisyyden tunne syntyy vertaisryhmässä kun yksilö kokee yhteen kuuluvuutta ryhmän muiden jäsenten kanssa. Vertaisryhmä mahdollistaa myös uusien ystävyysuhteiden syntymisen, sillä vertaisryhmän jäsenet ymmärtävät aidosti toistensa elämäntilanteet. (Jyrkämä 2006, 26.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa on nähtävillä paljon yksinäisyyttä, sitä jopa sanotaan kansan sairaudeksi. Aaro Harjun (2010) mukaan ihmisten yksinäisyyden taustalla on yhteiskuntarakenteiden nopea murros, joka hajotti perinteiset yhteisöt. Näin siis voidaan olettaa, että perinteiset yhteisöt muodostuivat statuk-

seksi yhteisöllisyydestä. Omilla juurilla asuminen perheen ja sukulaisten kanssa koko ihmisen elämän ajan oli oikeanlaista yhteisöllisyyttä. Kun ihmiset ovat liikekannalla ja asuinyhteisöt vasta rakentuvat, aitoa yhteisöllisyyttä ei pääse syntymään (Harju 2010, 76). Mikäli asuinyhteisö on puutteellista, on Harjun (2010) mukaan vaikeaa kyetä saamaan muualtakaan aitoa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyttä on pohdittu myös kansantaloudellisuuden seurauksena. Ferdinand Tönnies kiinnitti teoksessaan huomiota (1988 alkuteos 1987) siihen, että markkinoilla tapahtuva toiminta alkoi saada yhä enemmän sijaa paikallisen ja yhteisöllisen toiminnan rinnalla (Kangaspunta 2011, 39). Ilmiö siis kertoo kuinka markkinatalous on yhteydessä uudenlaisiin yhteisöllisiin mahdollisuuksiin. Markkinoilla yksilöt muodostavat keskinäisiä suhteita vain silloin, kun he näkevät siinä mahdollisuuden toteuttaa omia tarkoituksiaan. Tämä tuo lisäystä individuaaliselle egoistiselle yhteiskunnalliselle ilmiölle. (Kangaspunta 2011, 39.) ”Tulevaisuuden yhteisöllisyys on mosaiikkimaista; se koostuu monista pienistä erilaisista yhteisöistä. Yhteisöjen moniarvoisuus on samalla minuuden moniarvoisuutta ja avoimuutta, itsen ja toisten välisten rajojen liikkuvuutta (Hautamäki 2005 b, 50)” (Harju 2010, 77).

Itse koen, että nyky-yhteiskunnassa ihmisten vapaus lisääntyy ja yksinäisyys kasvaa entisestään. Samaan aikaan vertaistuen merkitys on yhä enenevässä määrin pyrkiä pitämään ihmisiä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja uskoa yhteisöllisyyteen sekä voimaantumisen mahdollisuuksiin. Yksilöllä on varmasti aina luontainen kiinnostus omaa hyvinvointiaan kohtaan ja halu auttaa itseään. Lisäksi tarvitsee olla kiinnostunut myös muiden hyvinvoinnista, minkä kautta itseensä peilaaminen tulee mahdolliseksi. Tämä kuitenkin pistää pohtimaan edellä mainittujen käsitteiden tarkoitusta.

Voimaantuminen on tutkijoiden mukaan yksi tärkeä osa-alue vertaistuen saannin kannalta (Nylund, 2005).

Voimaantumisen käsitteessä ilmenee juuri sellaisia ilmiöitä, joilla on painoarvoa ja hedelmällistä merkitystä kattavasti onnistuneelle, vertaistukea hyödyntävälle henkilölle. Voimaantumisessa on kysymys sisäisestä voimaantunteesta. Juha Siitonen on väitellyt voimaantumisen perusteorioista. Tutkimuksessa määriteltiin voimaantumisen sisäisten tunteiden hahmottelua. Onnistuminen liittyy läheisesti arvostuksen, hyväksymisen, luottamuksen ja ilmapiirin rakentumiseen. Nämä ovat yhteydessä paitsi minäkuvaan ja tehokkuususkomusten muodostumiseen

myös itsearvostukseen, itsetunnon rakentumiseen, riskinottoon, rohkeuteen kokeilla uusia, haastavia ratkaisuja, ja luovuuden ja voimavaran vapautumiseen. ”onnistumisen kokemukset energisoivat kyky ja kontekstiuskomuksia sekä vaikuttavat rohkaisevasti uusien päämäärien (mahdollisten optimaalisten kokemusten) valinnassa

(ks Csikszentmihalyi & Segela Csikszentmihalyi 1995)”(Siitonen 2004.) Turvallisessa ilmapiirissä ihminen uskaltaa ennakkoluulottomasti kokeilla uutta ja ottaa riskejä, koska epäonnistumista ei tarvitse pelätä. Voimaantumisen kannalta on olennaista pystyä saavuttamaan 1) Henkilökohtainen tai yhteisöllisten päämäärien asettaminen 2) Kykyuskomukset jossa oma identiteetti ja minäkuva selkiytyvät 3) Kontekstiuskomukset; yksilö kokee itsensä hyväksytyksi ryhmässä, 4) Emootiot jotka säätelevät positiiviset ja negatiiviset energiat.(Siitonen. 2004) Voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa. Ihminen voi tiedostaa kokevansa itsensä toisessa kontekstissa voimaantuneeksi ja toisessa voimaantumattomaksi. Voimaantuminen ei ole pysyvä tila, jos kontekstiuskomuksissa, kykyuskomuksissa, päämäärien asettamisessa tai/ja emotionaalisissa kokemuksissa tapahtuu muutosta. (Siitonen 1999, 164.)

Vertaistukea tapahtuu myös virtuaalisella saralla. Virtuaalinen vertaistuki voi näyttäytyä hyvin eri tavoin. Onnistuneeseen vuorovaikutuksen hallitsemiseen on olemassa oppaita, joissa kerrotaan yhteisistä pelisäännöistä vertaustukiryhmissä. Havaittavissa on myös negatiivisesti sävyttyneitä nettipalstoja, jossa toisen ihmisen loukkaaminen on sallittua. Yhteisöllisyyden kokemus verkossa rakentuu samoista tekijöistä kuin reaali maailmassa: luottamuksesta, rehellisyydestä, avoimuudesta, tasavertaisuudesta, avun antamisesta ja toisten tukemisesta. (Huuskonen 2010, 77.) Siitä huolimatta on havaittu, että verkossa voi saada helpommin negatiivisia kokemuksia. Heli kytöharjun verkkovertaistutkimuksen mukaan negatiivista tukea on hämmästyttävä, vähättely, nimittely, haistattelu ja provosointi.

Virtuaalinen vertaistuki ja yksilön voimaantuminen virtuaalisesti kehittyvät varmasti tulevaisuudessa siinä missä yhteisöllisyyskin. Edellisessä kappaleessa Hautamäki vertaili yhteisön koostuvan pienistä, mosaiikkimaisista pirstaleista. Myös virtuaalisen vertaistuen voisi ajatella muodostuvan erilaisista formaateista,

joissa voi kohdata oman minuuden moniarvoisuuden ja avoimuuden niin itsensä kuin myös muiden kohtaamisessa.

2.2.5 Vertaistuen organisointi

Vertaistukijana toimiminen voi olla yksinäistä ja tunnetasolla kuormittavaa. Tällaisissa tilanteissa ei pitäisi jäädä yksin. Joskus jokainen ihminen tarvitsee rohkaisua, palautetta, lohdutusta, ja rinnalla kulkijaa. Avun tarpeessa ihmisen on hyvä olla lähellä ihmisiä ja tapahtumia. Jonkun toisen on hyvä katsoa asioita kauempaa ja ammattimaisemmin. Vertaisryhmätoiminnan organisointi on vaativa tehtävä, johon on syytä valmistua huolellisesti. Tehtäviin pitää valmistua jo siitäkin syystä, että monesti kohdataan erityiskysymyksiä, joihin arkielämä ei anna riittävästi valmiuksia. Vetäjän on hyvä tuntee ryhmän perusilmiöitä, jotta hän voi ymmärtää ryhmän toimintaa ja vuorovaikutusta sekä säilyttää samalla kykynsä toimia rakentavasti ryhmän eri vaiheissa. (Myllymaa 2010, 88.) Kaurin, sivistynyt kohtaaminen organisaatiossa kaikkien toimijoiden kesken on tärkeää. Toiminta perustuu keskinäiselle luottamukselle ja kunnioitukselle edellyttäen erityisen huomion kiinnittämistä ihmisten leimaamisen vähentämiseen. Tässä yhteydessä puhutaan stigmasta. (Myllymaa 2010, 89.) Ryhmän tutustumisvaiheessa ryhmäläiset ovat usein varuillaan ja he etsivät roolejaan ja paikkaansa ryhmässä. Turvatekijäksi koetaan ryhmän ohjaaja.

Ensitapaamisessa käydään keskustelua asioista, joista ollaan varmasti samaa mieltä. Kaikki yhteiset asiat, joita löydetään, tuntuvat mukavilta. Vertaistukiryhmään tulijat voivat olla asioidensa ja kertomustensa kanssa hyvin erilaisissa vaiheissa. Ohjaajan yksi tärkeistä tehtävistä onkin turvata kaikkien mahdollisuus käyttää ryhmän aikaa ja tulla kuulluiksi. (Jyrämä 2010, 41.) Ohjaajan rooli ja merkitys ryhmän kannalta on suurimmillaan ryhmän alkuvaiheessa. Ryhmäläiset haluavat, että jollakin on niin sanotusti homma hanskassa. (Jyrämä 2010.)

Vertaistoiminta perustuu aina ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Toimiva vuorovaikutus on ryhmän tärkein voimavara. Jokainen ryhmä ja jokainen vuorovaikutustilanne on ainutkertainen ja ainutlaatuinen. Toimivaan vuorovaikutukseen tarvitaan aitoa läsnäoloa, toisten ihmisten arvostamista, avoimuutta, salli- vuutta, ja kuuntelemisen taitoa. Ihminen tarvitsee toista ihmistä tullakseen omaksi itsekseen. (Holm 2010, 52.) Vertaisryhmän ohjaaja pyrkii luomaan ryhmälle tilan, jossa ryhmäläiset voivat tukea ja auttaa itse itseään (Holm 2010, 58). Pelisäännöistä sopiminen antaa ryhmäläisille tietoa siitä, miten heidän toivotaan käyttäytyvän. Osallistuminen sääntöjen luomiseen helpottaa ryhmän jäsenten sitoutumista niihin. Vaikka auktoriteetit ja normit ja säännöt saattavat ahdistaa ja tukahduttaa, ne ovat välttämättömiä. ”Jos ihmisellä ei ole minkäänlaisia rajoja, hän ei suinkaan kehity aidosti itseään toteuttavaksi, itseään ja muita rakastavaksi, vaan pitemminkin hillittömän itsekkääksi (Ojanen 1996, 410)” (Siitonen 1999, 134).

Kun vuorovaikutus on arvostavaa, ihminen voi oppia kuuntelemaan, arvostamaan ja ymmärtämään toisten ryhmän jäsenten ajatuksia ja toimintaa, vaikka ne poikkeaisivat suurestikin omista näkemyksistä. Ihminen arvioi jatkuvasti ympäristöään. Ojansen (1996) mukaan ihminen miettii muun muassa seuraavia kysymyksiä: Mitä muut ajattelevat minusta? Onkohan minusta mihinkään? Mitä hän normeja olen rikkonut? ”Arvostuksen menettämisen pelko on niin suuri, että ihminen tulee epätoivoiseksi ja voimattomaksi, jos hän ei saa arvostusta ja jos hän pahimmillaan menettää kasvonsa ja yleisön häpeän ja torjunnan (Ojanen 1996, 214)” (Siitonen 1999, 135). Yhteys on siis olemassa arvostuksen koke- misen ja voimaantumisen välillä. Ojanen kuitenkin huomauttaa, että ihmisten arvostuksen tarve vaihtelee suuresti. Kaikessa ihmisten välisessä vuorovaiku- tuksessa on hyvä muistaa, että toinen ihminen ei koskaan tiedä mitä toinen ajat- telee, tuntee, toivoo tai tahtoo, ellei tämä itse kerro sitä hänelle (Holm, 2010 58). Vertaisryhmän ohjaaja pyrkii luomaan ryhmään tilan, jossa ryhmäläiset voi- vat tukea ja auttaa itse itseään (Jyrkämä 2010, 43).

Ryhmän koolla on toiminnan mukaan ratkaiseva merkitys ja suositeltavana ver- taisryhmän kokona pidetään 6- 10 jäsentä. Näin ryhmässä on enemmän emo- tionaalista lämpöä, tukea, kiinteyttä ja päämäärätietoista toimintaa. (Kinnunen 2006, 36.) ”Jos ryhmä alkaa jakautua pienryhmiksi, joissa jäsenet keskustelevat

vain toistensa kanssa mutta eivät muiden pienryhmien kanssa, kannattaa ”pakka sekoittaa” Siihen soveltuvat erilaiset tehtävät, jotka tehdään pari – tai muutamien hengen ryhmätöinä. Parit tai ryhmät kootaan siten, että vakiintuneet ryhmäraajat rikkoutuvat.(Lehtinen 2010, 66). Miikulaisen (2009 9)” (Kinnunen 2006, 36). Ihmisten kiinnostus erilaisten ryhmien perustamiseen on lisääntynyt merkittävästi 1990-luvun loppua kohti.

3 Vertaistukitoiminnan taustalla

3.1 LapCI ry

Kyyrö (2014, 6) on gradussaan hyvin kiteyttänyt sisäkorvaistutetta käyttävien lasten nykytilannetta Suomessa:

"Suomeen syntyy vuosittain 50–60 lasta, joilla on keskivaikea, vaikea tai erittäin vaikea kuulovika (Sorri Huttunen & 2008.) Niille lapsille joille perinteisen akustisen kuulokojeen antama vahvistus ei riitä puheen rakenneseosien vastaanottamiseen ja kielen kehittymiseen, harkitaan sisäkorvaistutetta kuulon kuntoutumiseksi. (Faulkner & Pisoni, 2013; Kim Jeong, Lee & Kim, 2010; Gustaffson ym, 2008.) Sisäkorvaistute on kuulon apuväline, joka välittää tietoa äänimaailmasta ärsyttämällä kuulohermoja sähköisesti (William & Doman, 2008 a ;2008 b) Sisäkorvaistutteella voidaan saavuttaa kuulokynnykset jotka vastaavat lievää kuulovikaa. (Jerio & Kentala 2007) Sen avulla moni kuulovammainen lapsi pystyy omaksumaan puhutun kielen (Forli ym. 2011). Suomessa sisäkorvaistute leikataan noin 25-35 lapselle vuosittain (Löppönen, Jero & Kentala, 2011). Sisäkorvaistute tarjoaa hyvän mahdollisuuden puhekielen kehitykselle ja noin puolella sisäkorvaistutetta käyttävistä lapsista puheen ymmärtämisen ja tuottamisen taidot näyttävät vastaavan normaalikuuloisten lasten taitoja (Boons ym. 2013; Geers, Moog, Biedenstein, Brenne & Hayes, 2009)" (Kyyrö 2014, 6).

Lyhenne sisäkorvaistutteesta käytetään SI ja tästä eteenpäin käytän sisäkorvaistutelapsista lyhennettä SI- lapsi. Yhdistys pyrkii tavoittamaan SI- lapsia koko Suomen alueelta ja tarjoamaan jokaiselle heistä tarvittavaa tukea. Myös lasten

vanhemmat ovat osana yhdistyksen toimintaa. Vanhemmille järjestetään vertaistuellista toimintaa, jossa päällimmäisenä tarkoituksena on tarjota mahdollisuutta keskustella ja saada tukea ja vinkkejä arkeen ja sellaisiin kysymyksiin jotka usein koskevat lapsen kehityskulun vaiheita tai kognitiivisia taitoja. Yhdistys tarjoaa kokemukseen perustuvaa tietoa lapsiperheille elämästä sisäkorvais-tuteleikkauksen jälkeen. Vertaistukeen perustuvan toiminnan periaatteina on yrittää tavoittaa elämän ongelmatilanteita, pettymyksiä ja toiveita, joita saattaa liittyä SI-lapsen kehityksen kulussa. Yhdistys toimii aktiivisena harjoittajana edunvalvonnassa, joka toimii mukana kehittämässä SI -lasten päiväkotia, sekä koulumuotoja

LapCI ry hallinnoi Clsu-paja nimistä hanketta. Clsu-paja- toiminta alkoi vuonna 2012 jolloin yhdistys sai rahoituksen RAY: lta. Clsu-paja-toiminta keskittyy tarjoamaan SI -lapsille monipuolista kerhotoimintaa, jonka tarkoituksena on voimauttaa lasta yhteisen toiminnan keinoin. Eli toisin sanoen Clsu-paja tarjoaa toiminnallista vertaistukea, jonka ala käsitteisiin kuuluvat voimaantumisen ja yhteisöllisyys. Toiminnassa lapset pääsevät harjaannuttamaan taitoja, joissa he jäävät usein altavastajaan asemaan suhteessa muihin ikätovereihinsa. Toimintamenetelminä on lapsille järjestetyt kerhotoiminta -ja leiritahtumat. Kerhon ja leirien sisällä luodaan uusia aiheita tai pidetään yllä sellaisia teemoja, jotka Clsu-paja on todennut toimiviksi projekteiksi.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Ajatuksena vertaistuki ja valokuvaus

Tutkimus toteutettiin välillä helmi- toukokuu 2014. Toiminta aloitettiin kuitenkin jo tammikuussa, mutta itse osallistuin tutkimukseen vasta helmikuussa. Ryhmä toimi viiden kuukauden ajan aina kuun ensimmäisenä perjantaina kolmen tunnin

ajan. Tapaamisia oli yhteensä viisi, ja vertaistoiminnan ohjaajana toimi LapCI ry:n ohjaaja-koordinaattori. Itse toimin suurimmaksi osaksi toiminnan havainnoijan asemassa, mutta osallistuin kuitenkin ajoittain mukaan ohjaan rooliin, lähinnä silloin kun toiminnanohjaaja tarvitsi apua, tai ehdotti minua ohjaamaan alkuleikin. Vertaistuki kerhossa perustui toiminnalliseen menetelmään minkä kautta lapsella oli mahdollisuus saada uusia kokemuksia itsetuntemuksen kehittämiseksi ja kokea mahdollisuuksia voimaantumiseksi vertaistukiryhmässä. Lapset olivat iältään 10-15-vuotiaita. Aluksi ryhmässä oli kolme poikaa ja seitsemän tyttöä. Loppuun asti mukana oli kuitenkin yhdeksän lasta, joista poikia oli kolme ja tyttöjä kuusi. Ikäryhmälle oli mielestäni organisoitu sopiva tapaamisaika, perjantaisin klo 17–20. Muut harrastukset tai vanhempien työajat eivät olleet ongelma kuljetusten kannalta. Loppuun saakka ryhmän toimintaan osallistui joka kerralla kuusi tyttöä ja kolme poikaa, joista yksi tyttö ei ilmaantunut kurssin viimeiselle kerralle. Ryhmän koostumus pysyi kuitenkin yhdestä henkilöstä riippumatta samana.

Ryhmän teema vaikutti olevan kaikille ryhmäläisille mieluinen. Valokuvaus aiheena mahdollisti itsetutkiskelun ja se tarjoaa lapselle myös mahdollisuuden käyttää omaa mielikuvitusta. Samalla valokuvaus hyödyntää ja kehittää vuorovaikutustaitoja sekä valmentaa taitoa oppia kameran käyttöä. Valokuvauskerho osoittaa työkaluja vertaistukitoimintaan jonka avulla se pyrkii voimaannuttamaan lapsen minäkuvausta suhteessa ympäristöön ja itseensä. Kuitenkaan kerhoa ei saa itsessään tituleerata voimaannuttavaksi, eikä se ole tarkoituskaan. Voimaannuttava valokuvausmenetelmä koskee menetelmää, jonka perustaja on patentoinut toiminnan itselleen. Ryhmän tarkoituksena on tuottaa ennemminkin lapselle vertaistukea, joka voi voimaannuttaa lasta, ja tässä suhteessa nimenomaan toiminnallinen kerho on oikeutettu. Vertaistuen toiminnassa painotetaan oman itsensä voimaannuttamista, oman ”sisäisen äänen” löytämistä, sekä yhteisöllisten arvojen huomioimista. Vertaistukikerhon ohjaaja pyrkii menetelmällään muodostamaan lapselle kuvaamisen ja kuvien kautta kykyä reflektoida omia tunteita ja aisteja. Kerho tuottaa lapselle elämyksiä omasta tavasta nähdä visuaalisia muotoja suhteessa itseensä ja ympäristöönsä. Vertaistuen toiminnallinen suunta tarjoaa subjektiivisia kokemuksia tuottaen itse omia näkemyksiä. Se antaa myös mahdollisuuden havaita ja vaikuttaa siihen millä tavalla haluaa kertoa itsestään kuvien välityksellä, eli tavalla millä haluaisi tulla kuvien kautta nähdyksi.

4.2 Vertaistukikerhon kuvaus

Vertaistukitoimintaa aloittaessa kaikille kerhoon osallistuneiden vanhemmille ja kerholaisille lähetettiin sähköpostia tulevasta kerhosta ja kerhotoiminnan suunnitelmista. Oli tärkeää tavoittaa vanhemmat ennen kerhon alkamista, koska näin myös lapset saivat miettiä kiinnostustaan osallistua kerhoon ja mahdollisesti ennakoida kerhoon liittyvien varusteiden hankkimista. Ennen kerhotoiminnan alkua tuotiin myös esille toimintaan sisältyvä ohjelma ja aikataulu, jonka tarkoituksena oli helpottaa lasten sekä heidän vanhempiensa toiveita kerhon suhteen, tai tiedottaa jos on jotain mihin olisi hyvä varautua etukäteen.

Ryhmätoiminnan kesto (3h) kerran kuussa johtui pitkälti resursseista. Osa lapsista oli ulkopaikkakuntalaisia, siksi realistisempaa oli järjestää tapaaminen vain kerran kuussa. Toiminnanohjaaja järjesti kerhon tapaamiselle erilaisia paikkoja tutustua valokuvauksen pariin, kuitenkin kaikki paikat olivat pääkaupunkiseudun ulottuvilla. Jokaisella ryhmäkerralla oli oma valokuvaukseen liittyvä teemansa, jota lähestyttiin erilaisin toiminnallisien menetelmin. Vertaistuen tarkastelun kannalta minua jäi kuitenkin kiinnostamaan millä lailla toiminnan menetelmät tai itse vuorovaikutus ryhmän välillä olisi muodostunut, jos tapaaminen olisi ollut tiheämpää. Melkein kaikki kerhon lapset tunsivat toisensa tai ainakin tiesivät edellisistä LapCI ry tapahtumista, ainoastaan yksi 11-vuotias poika kertoi olevansa täysin uusi jäsen. Toiminnan rinnalla oli tarkoitus luoda vertaistuen arvoja ja kehittää ryhmäläisten luottamusta toisiaan kohtaan, sekä vahvistaa lasten identiteettiä ja ystävyyttä. Toiminnan ohjaajan haastattelun ohessa ystävyys-suhteen merkitys korostui vertaistuen tavoitteiden kannalta. Sisäkorvaistutetta käyttävän kerhon lapset ovat ainoita omissa kouluissaan, ja siksi vertaisen ystävän löytäminen voisi helpottaa sekä identiteetin kasvussa että lapsen kehitysvaiheiden kulussa. Tärkeää oli myös itsetuntemuksen vahvistuminen ja pelaaminen itseensä sekä ryhmän menetelmien että myös ryhmän vuorovaikutuksessa tapahtuvan ilmapiirin avulla. Kyseessä oli siis lasten vertaistukiryhmä, jolloin onkin olennaista luoda ilmapiiri sellaiseksi, jossa lapsen on mahdollista harjaannuttaa edellä mainittuja elementtejä. Ensimmäisellä kerralla ryhmä tapa-

si Helsingin 10-kirjastolla. Ohjaajan mukana oli nuori harjoittelija-avustajaohjaaja. Lapsille kerrottiin mistä valokuvakerhossa on kysymys ja myös kartoitettiin sitä keillä oli oma kamera käytettävissä. Tällä kerralla lapsilta kerättiin ideoita ja aiheita siitä minkälaisia kuvia lapsi haluaisi kerhon aikana itsestään otettavan. Kerhon lopuksi ryhmän tarkoitus oli miettiä itselleen jonkinlaista voimauttavaa nimeä ja ottaa ryhmästä valokuva.

Nimen keksiminen taisi kuitenkin unohtua muun toiminnan ohella.

Kerhon toisella tapaamiskerralla tapaamispaikaksi valittiin Myyrmäen Vantaan taidemuseon valokuvausnäyttelyä ”Maailman ihanin tyttö.” Museossa oli tarkoituksena kiertää näyttelyä ja lasten oli tarkoitus kiinnittää huomiota ympärillä nähtyihin kuviin. Olennaista oli myös miettiä mitä ajatuksia kuvat lapsissa herättivät, sekä pohtia mistä syystä joku kuva tuntui, tai vaikutti hyvältä tai huonolta. Ohjaaja yhdisti päivän toimintaan jatkumoa menetelmälle edellisellä kerralla otetusta ryhmäkuvasta. Ryhmäkuvasta leikattiin jokaisen kerholaisen lapsen kasvot minkä jälkeen tarkoituksena oli piirtää sille vartalo Myllypuron grafiikka-huoneessa. (tai jotain muuta mitä lapsi koki haluavansa kuvalla tehdä.) Piirtämisen aikana ohjaaja latsi lasten ottamia kuvia mikä oli tarkoitettu kotitehtäväksi. F-kuva ja sen vaihtelu oli valokuvaustekniikka, jota lapset saivat harjoitella. Ohjaaja esitteli ladattuja kuvia piirtämisen ohella lapsille, jotta nämä saivat katella omia sekä muiden ottamia teoksia. Yhteinen evästauko ja kuulumisten vaihtelu järjestettiin kerhon puolivälissä. Paikan päällä menetelmänä toimi myös lavastettujen kuvien suunnittelu ja kuvaaminen. Lapset saivat toteuttaa oman näköisensä kuvauksellisen teoksen sellaisesta mikä omakohtaisesti miellyttää silmää. Ohjaaja mainitsi toimintamenetelmässään, että kuvaa on mahdollista työstää myös kotona lisää. Oli kuitenkin tärkeää katsoa osa kuvista paikan päällä ja jakaa yhdessä kokemukset otetuista kuvista. Toiminnan ohjaaja lisäsi, että nauru olisi osana toimintaa, yhteisen ilon kokeminen. Lapsille muistutettiin tulevasta tapaamisesta sen verran, että aiheena on ”mukava ääni.” Jokainen saisi miettiä, millainen ääni olisi heidän mieleensä ja mistä ääni tulee. Tarkoituksena olisi mennä Aalto-yliopistolle, jossa valokuvauksen opiskelija ottaisi lapsista kuvan, jossa on ideana lasten käsitys mukavasta äänestä.

Kolmannella kerralla toteutettiin valokuvamenetelmä, ja jokainen lapsi pääsi kuvattavaksi studiohuoneessa haluamallaan tavalla sellaisen asian kanssa, jos-

ta he yksilöllisesti kokivat tuntevansa mukavaa ääntä. Neljännellä kerralla toimintamenetelmänä lapset kokoontuivat Haagan valkoisen talon tiloihin, jossa myös yhdistyksen toimitilat sijaitsevat. Menetelmänä toimi valomaalaus. Lapset pääsivät kokeilemaan kuinka valo liikkuu kameralla mistä johtuen kuva ei näyttäydy niin perinteisen staattisena. Menetelmässä jokainen sai kokeilla pitkään valottuvaa menetelmää ja kuvata oman ideansa valomaalauksesta.

4.3 Ohjaajan toiminta

Vertaistukikerhon ohjaaja toteutti ryhmän ohjauksen itsenäisesti. Ohjaaja suunnitteli ja organisoi toiminnan rungon jokaiselle kerralle. Kerhon toiminnassa oli mukana myös nuori avustajatyttö, joka auttoi lapsia ja katsoi hieman lasten perään, jotta he pysyisivät paremmin toiminnan tehtävissä mukana. Avustaja pyrki olemaan lasten kerhotoiminnan tilanteissa mukana ja auttoi myös ohjaajaa tilanteiden mukaan. Päävastuussa oli kuitenkin ohjaaja itse, jonka hyppysissä koko kerhotoiminta oli. Pääosin ohjaaja toimi aktiivisena toimijana. Kerhotoiminnan kulku tapahtui usein niin, että ohjaaja kertoi mitä ollaan tekemässä ja sen jälkeen lapset saivat omatoimisesti lähteä kokeilemaan harjoituksia ryhmässä tai yksin. Ohjaaja näin ollen halusi lisätä lasten itsenäistymistä ja kykyä tarttua tehtävään. Ohjaaja osallistui kuitenkin tarvittaessa mukaan tehtäviin, mutta pysyi usein samassa paikassa mikä mahdollisesti helpotti lapsia, koska he tiesivät mistä ja milloin löytää ohjaajan tilanteen vaatiessa. Ohjaaja ja avustaja olivat kaikille paitsi yhdelle lapselle ennestään tuttuja. Usein kerhotoiminnassa huomasin, että monet lapsista uskalsivat ilmaista mielipiteensä, tunteensa ja ajatuksensa sekä ohjaajalle että avustajalle. Tämä varmasti helpotti tuomaan omia näkemyksiä esiin.

Ohjaaja ei ollut liian tarkasti suunnitellut kerhon toimintaa. Ohjaaja kertoo, että pikku hiljaa ennen seuraavaa tapaamista tuli selvemmäksi mitä seuraavalla kerralla tapahtuu. Kerhon kulkua ei siis liian tarkasti hiottu mikä antoi joustavuutta ja ilmeisesti enemmän mahdollisuuksia improvisoinnille. Ohjaaja päätti lisätä lasten vuorovaikutuksen ja tiedonkulun edistämiseksi Chatin. WhatsApp on sovellus sellaisissa kännyköissä, joissa on internetliittymä. Palvelussa lapset olivat keskustelleet paljon muustakin kuin kerhotoiminnasta. Ryhmässä tapahtui kuitenkin pientä, harmia aiheuttavaa häiriköintiä. Ylenpalttinen kuvasymbolien lä-

hettäminen vaikutti erään tytön silmissä kiusaamiselta, jolloin ohjaaja joutui puuttumaan tilanteeseen. Onneksi tilanne saatiin haltuun ilman, että sen pahempia erimielisyyksiä olisi syntynyt. Ohjaaja kertoi olleen harmillista etteivät aivan kaikki lapset pystyneet kännyköiden puutteen vuoksi osallistumaan keskusteluun.

Ryhmä muodostui hyvin kirjavaksi. Osa lapsista oli rauhallisempia ja osa hie- man vilkkaampia, jotkut viihtyivät enemmän itsekseen tai keskustelivat mie- lummin parikeskustelua kuin keskustelua ison ryhmän kanssa. Ohjaaja vaikutti jättävän lapsille paljon omaa tilaa ja tekemään juuri niin kuin itsestä tuntui. Tä- mä onnistui toisten lasten kohdalla paremmin kuin toisten. Osan lapsista aika kului enemmän jutellessa jostain muusta ja ehkäpä heidän suhteensa yksin työskentely tai ohjaamisen intensiivisempi toiminta olisi lisännyt tehtävään osal- listumista. Toisaalta tämä antoi lapsille mahdollisuuden toimia juuri niin paljon kuin jaksoi ja sillä motivaatiolla miten paljon lapsi koki merkityksellisyyttä itsel- leen.

Ohjaajan mielestä vertaistuessa on tärkeää ystävyiden muodostaminen ja vie- lä hienompaa jos lapset saisivat muodostettua kerhosta sellaista ystävyyt- tä mikä kantaisi aikuisiälle saakka. Ryhmän sisällä olikin hienoa nähdä, että muutamat lapset vaikuttivat jo hyviltä kavereilta keskenään ja he tuntuivat usein juttelevan myös aiheen sivusta. Ohjaaja antoi myös ryhmän toiminnan aikana lapsille vapaat kädet istua missä lapset itse halusivat. Toimintojen menetelmät toimivat osittain samalla tavoin, jossa lapset saivat hakeutua kokeilemaan teh- tävää pareittain, yksin tai ryhmässä. Menetelmät eivät suoraan tarjonneet väis- tämättä uusien vuorovaikutusten kohtaamista tai kasvua. Huomasin, että lapset viihtyivät tyypillisesti oman sukupuolensa mukaisissa porukoissa. Tosin yksi poika oli ilmeisesti tullut ryhmään uutena ja hän vaikutti toimivan enemmän yk- sin kuin liittoutuneena kahden muun pojan kanssa. Yksin oleva poika vaikutti hyvin kiinnostuneelta kameran käytöstä ja jotenkin vaikutti, että häntä kiinnosti kameratyöskentely enemmän kuin muita, tai sitten häntä ei vain päästetty kah- den muun pojan porukkaan mukaan.

Yhtenä kerhotoiminnan säännöllisenä tapana olivat yhteiset eväshetket, jolloin lapset kokoontuivat samaan paikkaan nauttimaan välipalaa ja kertomaan miten he olivat edenneet harjoituksissa. Keskustelu ja yhteinen hetki vaikutti myös siihen, että oli aikaa jakaa opittuja tai muita tuntemuksia kerhon kulusta. Yhtei-

nen hetki vietettiin myös kerhon loppuksi, jolloin oli aika purkaa ja keskustella ohjelmasta. Mielestäni välipalajahetkissä lapset käyttäytyivät rauhallisimmin ja olivat valmiita juttelemaan, kun taas loppuvaiheessa ilmassa oli enemmän rauhattomuutta ja puhelimilla soittelua. Ohjaaja itsekin kertoi, että puhelinten äänet olivat erityisen häiritseviä, eikä keskustelu ja fiilisten jakaminen päässyt tällöin oikein kulkemaan. Kerhotoiminnan menetelmien suunnittelussa ei kuitenkaan haluttu painottaa liiaksi sääntöjä, koska ohjaaja halusi painottaa toiminnan olevan eräänlaista vapaa-ajan harrastusta, Hän ei halunnut tuoda itseään esille tiukkana ohjaajana. Tärkeintä oli, että kaikilla olisi kivaa yhdessä.

4.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessani hyödynsin kyselytutkimuksen menetelmää. Englanninkielinen termi ”survey” tarkoittaa sellaisia kyselyyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti, ja jossa koe henkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta (ks II , 5, 4, 2) Standardoituus tarkoittaa sitä, että jos haluaa esimerkiksi saada selville, mikä koulutus vastaajilla on, tätä asiaa on kysyttävä kaikilta vastaajilta samalla tavalla. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 1997, 193.)

Tutkimuksella pyrin tuomaan esille vertaistuen ilmenemistä voimaantumisen avulla tai tavalla, jossa voimaantuminen tarvitsee vuorovaikutusta muihin vertaistuen toiminnassa. Vertaistuki on eräänlaista voimaantumista minkä takia perehdyn opinnäytetyössäni tarkastelemaan vertaistuellisten elementtien havinnoimista kerhoryhmän sisällä. . Sinällään en tutki sitä miten menetelmät vaikuttavat yksilön subjektiivisesta näkökulmasta. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi: voimaa ei voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Voimaantuminen on prosessi tai tapahtumasarja, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet (esim., valinnanvapaus ja turvalliseksi koettu ilmapiiri) voivat olla merkityksellisiä, ja tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa. (Siitonen 1999, 93.)

Päällimmäisenä tutkin si-lasten käyttäytymistä ja toiminnan ohjausta. Pyrin kiinnittämään huomiota siihen mitkä voimaantumisen arvopohjat ovat ryhmän vuo-

rovaikutuksen kannalta vertaistuessa olennaista. Pyrin selvittämään lasten kysymysten avulla ja havainnoiteja tehden millaisia voimaantumiseen ja vertaistukeen tarvittavia elementtejä mielestäni ilmaantuu kerhon sisällä. Tarkastelen lasten omakohtaisia kokemuksia siitä millä tavoin lapset itse kokevat ryhmän luonteen ja sen vaikutuksen itseensä. Pyrin lomakekyselyn ja havaintojeni perustella selvittämään voimaantumisen esiintymisen. Voimaantumisen kannalta olennaisista asioita ovat usein ilmapiiriin, arvoihin ja identiteettiin kehitykseen kannalta olennaiset merkitykset. Kerhon viimeisellä tapaamisella tein lapsille lomakekyselyn, jolla pyrin tavoittamaan lasten omakohtaisia kokemuksia kerhon ilmapiiristä. Tein tämän, jotta saisin tietoa siitä millä tavalla lapset kokevat sen yksilöllisesti. Ilmapiirillä voi olla erittäin vahva merkitys lapsen sisäisiin tunteuksiin. Voimaantumisen kannalta ilmapiirillä on hyvin vahva merkitys. Lapset vastasivat myös kysymykseen ikäeroon liittyen. Ikäerokysymyksellä tarkoituksena oli selvittää millä tavoin lapset suhtautuvat itseään vanhempiin tai nuorempiin jäseniin. Lapset luovat usein uusia kaveri suhteita saman ikäistensä kanssa. Tosin ilmapiirin merkitys vaikuttaa myös osallistumiseen ja sitä kautta se vaikuttaa myös sosiaalisen pääomaan saavuttamiseen vertaissuhteissa. Tällä tavoin pystyin samaan lapsilta omakohtaisiin kokemuksiin perustuvia tunteuksia. Kerhotoiminnan aikana tein muutamia pitkiä nauhoituksia, joilla pyrin havainnoinnin avulla saamaan vastauksia, sekä vertailemaan tulkitsemaani lasten lomakekyselyssä antamiin vastauksiin. Havainnointiaiheeni oli myös tarkastella ilmapiiriä vuorovaikutustilanteissa ja saada vastauksia samoihin kysymyksiin, joita esitin kyselylomakkeessa. Toteutin lapsille myös avoimen haastattelun kerhon viimeisellä kerralla, jossa kysymykseni aihe oli kerhon keston merkitys lapsille. Kysymyksellä hain vastauksia heidän tyytyväisyyteensä kerhon pituudesta. Jos kesto on sopiva, voi se täyttää ne kriteerit mitä lapset tuntevat tarvitsevänsä. Myös ajallisesti enemmän voi tulkita lasten pitävän kerhosta (huom mieti tätä tuloksia avatessa) Ajan merkityksellä voi olla vaikutusta kerhor ryhmän muokkautumisessa omaksi vertaistukiryhmäkseen. Kannustava ilmapiiri ei synny hetkessä. Voimaantumisen kannalta olisi luotava sellainen ilmapiiri, jossa lapsi voi tuntea niitä peruselementtejä mitä voimaantuminen tarvitsee. Saavuttaakseen hyvää vertaistukea kerhossa tai voimaantumista vertaistuessa on olennaisen tärkeää havainnoida sen toimintaa ja ohjaajan onnistumista.

Lähdin havainnoissani liikkeelle siitä millä tavoin lapset osallistuivat ja millä tavoin he ottivat muut mukaan, ja kuinka ohjaaja ohjasi ryhmä tilanteiden kulkua. Nämä helpottivat tulkitsemaan ilmapiiriin liittyviä arvoja.

- Yhteinen huumori, onko se yhteistä vai joidenkin välistä?
- Hyväksyntä, miten suhtaudutaan toisten tunnereaktioihin?
- Kannustava, jos joku kokee epävarmuutta, millä tavalla kiinnitetään huomiota?
- Osallistuminen ollaanko aktiivisia tehtävien suhteen vai passiivisia, paljonko keskustellaan tehtävistä?
- Kunnioittaminen: keskitytäänkö kuuntelemaan ja kommentoidaan kuulemaansa?

Tutkimuksen teki vaativaksi se että toteutin sen yksin. Kahden ihmisen kanssa saatu rinnakkaishavainnointi olisi tuonut lisää luotettavuutta työlleni. Havainnointi on erinomainen menetelmä muun muassa vuorovaikutuksen tutkimisessa samoin kuin tilanteissa, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa ja nopeasti muuttuvia. Se sopii myös silloin kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia (esim. lapset) tai kun halutaan saada tietoa, josta tutkittavat eivät halua kertoa suoraan haastattelijalle. ”Havainnointimenetelmiä on kritisoitu eniten siitä, että havainnoija saattaa häiritä tilannetta, ja jopa suorastaan muuttaa tilanteen kulkua. Luokkahuonetutkimuksissa on havaittu (Borg & Gall 1989, 475)” (Hirsjärvi ym. 1997, 213). Opettajan että oppilaiden käyttäytyminen muuttuu, kun tutkija astuu luokkaan (Hirsjärvi ym. 1997, 213). Ennen kerhon toiminnan tehtävien alkamista ohjaaja pyysi minua ohjaamaan lapsille jonkin keventämän yhteisen harjoituksen. Ohjaaja tiesi teatteritaustani, joten hän oletti, että voisin luontevasti keksiä jonkin harjoituksen, jota voisi helposti soveltaa juuri tähän ryhmätilanteeseen. Osallistuin auttamaan ohjaajaa pari kertaa, ettei lasten tarvitsisi välttämättä jännittää minua, vaan hyväksyä minut paremmin osana ryhmää. Haittana pidetään myös sitä, että havainnoija saattaa sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen. Tästä syystä tutkimuksen objektiivisuus kärsii. (Hirsjärvi ym. 2012, 213.) Mielestäni pari kertaa tapahtunut osallistuminen ei haitannut, vaikka hieman itse jännitin omia asemaani tutkijana ryhmän sisällä. Se onko osallistumisestani enemmän haittaa vai hyötyä tutkimuksen kannalta jääköön

nähtäväksi. Tutkijalle aiheutuu käytännössä ristiriita siitä, että hänen pitäisi toimia toisaalta luonnollisesti ja aidosti, toisaalta hän on keräämässä tietoa tieteellisiä tarkoituksia varten (Hirsjärvi ym 1997, 217).

Toteutin lapsille monivalintakysymyksen. Monivalintakysymykset joissa tutkija on laatinut valmiit, numeroidut vastausvaihtoehdot tai useampia vaihtoehtoja, jos sellainen ohje on annettu, olivat hyvä vaihtoehto (Hirsjärvi ym 1997, 199). Päätin lisätä myös avoimen kysymyksen, joten toteutin strukturoidun ja avoimen kysymyksen välimuodon. Avoimen vaihtoehdon avulla ajatellaan saatavan esiin näkökulmia, joita tutkija ei ole etukäteen osannut ajatella (Hirsjärvi ym 1997, 199). Lisäksi monivalintakysymysten etuina on, että vastaukset eivät ole niin kirjavia ja niitä on helpompi vertailla. Avoimen kysymyksen etu taas on sallia vastaajan vastata omin sanoin, sekä se myös antaa mahdollisuuden tunnistaa motivaatioon liittyviä seikkoja. Lopuksi toteutin lapsille haastattelun, jossa tulini häiritsemään heitä kesken kerhotehtävän. Ajattelin, että tällä tavoin lasten ei tarvitsisi jännittää tilannetta ja ehkäpä vastaukset tulisivat spontaanimmmin. Toteutin sekä lapsille että toiminnan ohjaajalle teemahaastattelun. Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym 1997, 208.)

Osan havainnoistani tein nauhoituslaitetta hyödyntäen, mutta välillä turvauduin pelkkiin havaintoihin ja muistiinpanoihin. Toimintaa oli sijoitettu usein eri työskentelyhuoneisiin ja minulla oli vain yksi nauhuri käytössä. Tällöin jouduin turvautumaan osittain myös muistiinpanoihin. Nauhoituksen avulla keskityin havainnoimaan vain kielellistä vuorovaikutusta. Muistiinpanoilla ja havainnoillani pyrin tarkastelemaan tapahtumia, esimerkiksi sitä miten lapset toimivat kuvaustehtävien aikana yhdessä.

5 Tutkimuksen tulokset

Sisäkorvaistutelasten vertaistuen tarkasteleminen on ollut erittäin mielenkiintoista. On ollut hienoa olla mukana seuraamassa lasten toiminnallisen kerhon vuorovaikutusta. Kiintoisaa kerhosta on tehnyt sen funktionaalinen tavoite kehittää

ja saada lapsille voimaantumisen kokemuksia vertaistuen avulla. Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on kokemus voimaantumisesta. Englanninkielinen sana *empowerment* käännetään suomeksi useimmiten voimaantumiseksi tai perheestä puhuttaessa valtaistumiseksi. Voimaantuminen on sisäistä voimantunnetta, joka syntyy ihmisen omien oivallusten ja kokemusten kautta. Voimaantumista tapahtuu myös sosiaalisessa prosessissa, mikä tarkoittaa, että vuorovaikutus muiden kanssa on merkittävä voimaantumisen vaikuttava tekijä. (Vilén, Leppämäki, Ekström 2002, 26.)

Toiminnallinen kerho antoi lapsille valmiuksia käyttää järjestelmäkameroita ja tietoa siitä miten monin tavoin kameraa voi hyödyntää. Kerhossa lapset saivat tutustua yhdessä siihen miten esimerkiksi kuvamaalausta tehdään ja kokeilla vuorotellen ja ryhmässä sen harjoittelua. Yhteisissä ryhmätilanteissa lapset pysyivät näyttämään taitojaan ja opastamaan tarvittaessa toisiaan. Usein myös ohjaaja näytti delegeoivan kuvaamiseen tai tehtävään liittyviä asioita lapsille. Tämä lähensi lasten vuorovaikutusta ja antoi lasten yrittää tehdä itsenäisiä ratkaisuja.

Nykyaikana kuvaaminen tuntuu merkitsevän monelle lapselle ja aikuiselle itsensä kuvaamista ja profiilikuvien päivittämistä. Hyvä kuva ja monien ihmisten sosiaalisesta mediasta saadut tykkäykset voivat ainakin hetkellisesti voimaannuttaa yksilöä. Lapsilla näytti olevan yhteinen kiinnostus kuvaamista kohtaan, vaikka kuvaamisen tarkoitus tai motivaatiot saattoivat olla hyvin erilaisia. Oli kuitenkin hienoa nähdä kuinka yhteinen aihe sai lapsia toteuttamaan erilaisia ja oman näköisiä teoksia. Jotkut lapsista puhuivat Instagrammista, joka on internetissä toimiva sovellus, jonne voi lähettää omia kuvia, ja sovellus tekee kuville gallerian. Kuitenkaan aivan kaikki kerhoon osallistuneet eivät olleet sen ikäisiä jotta, olisivat voineet vielä liittyä palveluun. Osaa lapsista ei myöskään kiinnostanut laittaa omia kuviaan kaikkien nähtäviksi. Yhteinen kiinnostava kohde oli selkeästi nähtävillä, varsinkin silloin kun lapset pääsivät yhdessä katselemaan kuvia. Näinä hetkinä kerhossa vallitsi useimmiten keskittynyt hiljaisuus. Jokainen lapsi sai varmasti kerhotoiminnassa uusia kokemuksia ja mahdollisuuksia jakaa tunteuksiaan. Välillä oli kuitenkin havaittavissa sellaisia tilanteita, jolloin lapsi vaikutti kaipaavan tai vahvasti etsivän lisää huomiota tunteuksilleen. Esimerkiksi kerran havaitsin kuinka muutamat lapset huusivat ”toi on mun ottama ” tai ”mun kuva repikää siitä.” Harmillista oli, että joskus lapsi

yritti saada huutamisella huomiota, vaikka kuva eräässä tilanteessa ollutkaan hänen ottamansa. Kyseinen lapsi jonka kuva se oikeasti oli, piti yllään matalampaa huomiota.

5.1 Vertaistuen kehittyminen

Kerhon aikana aloin entistä enemmän kiinnittää huomiota vuorovaikutustilanteisiin. Vuorovaikutustilanteita havainnoimalla pystyin myös ymmärtämään lähemmin vertaistuen ja voimaantumisen kannalta merkityksellisiä elementtejä. Aloin tuntea, että voimaantuminen on yhtä kuin kerhon ilmapiirin tarkasteleminen, minkä tuloksena syntyy vuorovaikutusta ja kohtaamisia. Ilman kerhon ryhmän havaintoja olisi vaikeaa ymmärtää mistä oikein pitäisi lähteä liikkeelle, kun työni tarkoituksena kerran on tarkastella millä tavoin vertaistuki ja siinä tapahtuva voimaantuminen tulee esille ryhmässä. Ryhmän vuorovaikutus tapahtuu sekä sanallisen, että sanattoman viestinnän kautta. Sanalliseen viestintään kuuluvat sanat, puhe, kielen käyttö, ja kirjoittaminen. Sanaton viestintä tarkoittaa puolestaan ilmeitä, eleitä sanavalintoja, äänenpainotuksia, asentoja ja ulkoista olemusta, pukeutumista ja kosketusta. Sanattomat viestit ilmaisevat tunteita, asenteita ja vallankäyttöä. Tutkimusten mukaan sanojen osuus viestin ymmärtämisestä on ainoastaan noin 20 %, äänenkäytön noin 30%, kun taas ruumiinkielen osuus on noin 50%. Sanaton viestintä on siten aina näkyvää. Jokainen tulkitsee näitä viestejä omien kokemustensa ja aiemmin oppimansa perusteella. Jokainen on myös itse vastuussa siitä minkä tulkinnan asioille antaa. Vuorovaikutuksessa on aina kysymys myös vaikuttamisesta. Vertaisryhmässä kaikilla on sekä vastuuta, että valtaa osallistua ja myös oikeus olla osallistumatta ryhmän vuorovaikutukseen. On hyvä muistaa, että ryhmässä jonkun osallistumattomuuskin on vuorovaikutusta. Hiljaisuus voi olla sekä positiivista että negatiivista. (Holm, 2010, 52.)

Kerhotoiminnan alussa oli nähtävissä pientä varauksellisuutta, jonka uskon osittain johtuvan minusta, olinhan lapsille täysin uusi henkilö. Tapaamisten alussa oli miltei joka kerta samanlainen tunne. Lapset eivät olleet vähään aikaan nähneet toisiaan ja kenellekään ei ollut täysin selvillä mitä kerhossa tapahtuu. Kuitenkin melkein jokaisella lapsella oli lähellä kaveri, jonka kanssa muodostui

pientä keskustelua tapaamisen alkupuolen aikana. Ohjaaja ei ollut laatinut istumajärjestystä valmiiksi, joten tämä varmasti osaltaan kevensi alkukankeutta.

Ryhmän jäsenet olivat jokseenkin kaikille osallistuneille jo ennestään tuttuja. Takana oli yhteisiä hetkiä LapCI ry:n järjestämiltä leireiltä. Ainoastaan yksi poika oli uusi kerhon jäsen. Hän ei tuntenut muita lapsia aikaisemmin, lisäksi hän oli myös mitä ilmeisimmin ryhmän nuorin poika. Hänen lisäksi kerhossa oli myös lähes samanikäinen tyttö. Tyttö ei ollut aivan kaikille muille tuntematon, mutta vuorovaikutustilanteissa hän vaikutti jäävän hieman sivummalle samoin kun poikakin. Tyttö tosin halusi tuoda itseään ryhmässä esille puhumalla äänekkäästi ja ilmaisemaan tunteita monin eri tavoin. Ilmeisesti osa ryhmästä tunsi toisensa paremmin kuin toiset. Ryhmän kolmesta pojasta selkeästi kaksi olivat enemmän liittoutuneina ja halusivatkin mielellään toteuttaa tehtävät kahdestaan. Suurin ero vuorovaikutukseen liittyvässä osallistumisessa näkyikin poikien ja tyttöjen ryhmien välillä.

Havainnoissani kiinnitin erityisesti huomiota nuorempaan tyttöön ja poikaan, koska selkeästi näytti siltä, että he olivat nuorimmat ryhmästä. Syyni havainnoimiseen johtui vertaistuen rakentumisesta, jossa olennaisena tekijänä on muun muassa sosiaalinen pääoma, joka usein kumpuaa vertaissuhteista. Vertaissuhteen syntyminen nousee usein ikäkysymys. Siksi koin tärkeänä tarkastella millä lailla tämä ilmiö esiintyy tai kehittyy ryhmässä. Kiinnitin huomiota lasten sanoihin ja eleisiin. Lopulta poistin havainnoissani muutamia kysymyksiä, koska huomasin niiden menevän samojen sanojen alle kuten ystävällisyys. Poistin myös kysymyksen ”onko kerhoon mukava tulla?”, koska mielestäni muiden kysymysten alta välittyi kysymyksen vastaus. Arvoa yritän tarkastella kaiken kokonaisuutena edellä mainittujen havaintojen lisäksi, joiden myötä arvostus voi nousta esille. Arvostuksella on vahva merkitys voimaantumisen tärkeisiin seikkoihin, joita ovat:

- Osallistuminen tehtävien tekemiseen
- Hyväksyntä, muiden kuuntelu, keskeyttäminen
- Toisten tukeminen
- Kannustuksen kokeminen
- Luotettavuuden kokeminen

Kerhoryhmän toiminnassa tunnelma oli usein alkukankeuden jälkeen hyvin avoin. Lapset uskalsivat kysyä neuvoa, jos kaipasivat tarkennusta tehtävään. Alkuun pääsemisen myötä, ohjaajan kerrottua mitä ohjelmassa on, lapset vai-

kuttivat innostuneilta. Ohjaaja usein joutui toistamaan, että ”kuunnelkaapas nyt.” Tilanne johti toisinaan siihen, että lapset joutuivat kysymään ohjeistusta myöhemmin uudestaan, koska tarkkaavaisuus ei ollut esikuulemalla riittävän hyvä. Lasten osallistuminen itse tehtävän tekemiseen näyttäytyi vaihtelevan. Joskus välipala ja herkkujen syöminen vaikutti venyvän, eikä palaaminen takaisin toiminnan pariin vaikuttanut innostavan. Lapset saivat itse määrätä haluavatko tehdä tehtävät ryhmässä, pareittain vai itsenäisesti. Jotkut tehtävät vaativat enemmän teknistä osaamista, jolloin lapset menivät sen luokse, joka hallitsi tekniikan parhaiten. Esimerkiksi kun aiheena oli valokuvamaalaus, ilmeni yllättäen, että vain pari lasta osasi käyttää kameraa niin että pitkitetään sitä aikaa, milloin kamera valottaa sen valomaalauksen tarvitsemalla tavalla. Yksi pojista neuvoi muita lapsia ja toteutti tekniikan, jotta jokainen saisi osallistua kuvattavaksi. Yksi lapsi sai siis näin kokea muita enemmän onnistumista ja sai varmasti tilanteessa osakseen kunnioitusta ja arvostusta. Se että pääsee näyttämään muille erityistaitojaan voi tuntua varsin voimaannuttavalta tilanteelta. Kuitenkaan kaikki lapset eivät vaikuttaneet siltä, että heitä olisi kiinnostanut teknisten asioiden harjoittelu, mutta sen sijaan kiinnostus kuviin osallistumiseen oli molemmin puolista. Mahdollisesti kuvan valottaminen järjestelmäkameralla osoitautui muutamalle liian vaikeaksi, ja siksi osallistuminen sen oppimiseen ei kiinnostanut. Pojan ohjeistuksen jälkeenkin tilanne vaikutti siltä, että lapsia ei kiinnostanut oppia kuvaustekniikkaa. Mielestäni tässä heijastui ryhmän yhteinen kohtaaminen. Ongelmatilanteen tullen käännytään osaajan puoleen ja yhdessä kokeillaan toimintaa. Toiselle tekniikkapuoli voi olla mielenkiintoisempaa kuin toiselle. Lapset saivat tehtyä asioita yhdessä, ja kaikki ryhmän jäsenet olivat paikalla seuraamassa. Pimeän valokuvan tekeminen tosin tapahtui tyttöjen wc:ssä. Kuitenkin eräs poika ehdotteli ryhmäläisille muutaman kerran harjoituksen aikana siirtymistä tyttöjen vessasta mieluummin poikien vessaan, koska tyttöjen pöpöt ovat niin lähellä. Ryhmäläisten yhteistä ja intensiivistä hetkeä toiminnan parissa oli mielenkiintoista seurata. Toiminnan tavoitteen kannalta oli varmasti tärkeää saada jokainen oppimaan ja kokemaan miten pitkittynyt valo kameralla toteutetaan. Kuitenkaan muut lapset eivät toiminnallaan tavoittaneet samaa, tai sitten se ei vain kiinnostanut tarpeeksi. Vapaa osallistuminen on kuitenkin tärkeämpää kuin kokeilla toimintaa väkisin. Sekä tavoitteiden, että voimaannuttavien kokemusten kannalta olisi kuitenkin tärkeämpää saada jokainen

ryhmäläinen kohtaamaan tasa-arvoisesti toimintojen tavoitteet. Se olisi enemmän yhdessä osaamista ja osallistumista tasavertaisesti.

Osallistuminen yhteiseen tekemiseen voi olla kivaa, mutta itse tehtävä voi silti olla liian haastava. Näin ollen havainnoin tilanteen, jossa huomasin mielestäni sekä yhtäläisyyksiä että eroja osallistumisella ja tehtävän mielekkyydellä.

Hyväksyntä muiden kuuntelu, keskeyttäminen. Ryhmässä osa lapsista vaikutti kertovansa hyvin avoimesti oman mielipiteensä. Välillä oli havaittavissa sellaisia tilanteita, että lapsi vain halusi tulla huomatuksi, ainakaan jossain tapauksissa mielipiteen ilmaiseminen ei tuntunut vievän keskustelua eteenpäin. Ryhmäläiset voisi sanoa muodostuvan hyvin erilaisista lapsista, muutama ilmaisi avoimemmin mielipiteitään, kuin taas osa suhtautui ryhmätilanteisiin varautuneemmin. Kuitenkin jokainen vaikutti siltä, että vaikka olisi hieman varautuneempi, ujompi uskalsivat kuitenkin tuoda heiltä kysyessä mielipiteensä esille. Monesti ryhmätilanteet vaikuttivat hieman rönsyilevän, lapset jaksoivat keskittyä jonkin aikaa puhumaan esimerkiksi tehtävästä, jos ohjaaja kyseli mitä lapset pitivät toiminnasta. Kuitenkaan syvempiä keskusteluja ei näyttänyt rakentuvan, ja usein puheenaihe vaihtui lennosta ja sitten keskusteltiinkin jo aivan muusta. Lapset yhdessä puhuivat usein jostain tv ohjelmasta tai animaatioista tai sosiaalisessa mediassa tapahtuneista ilmiöistä. Eräs poika kysyi kerran tietääkö ohjaaja tämän kyseisen animaation. Tällä varmasti lapsi halusi saada ohjaajan mukaan omaan keskusteluun. Yhteisten keskustelujen havainnoissa huomasin hieman toisen päälle puhumista, tai että joku saattoi toistaa jonkun toisen sanoman imitoimalla hänen ääntään. Ryhmässä vaikutti siltä että erään lapsen käyttäytyminen ei ollut aina toisten mielestä suotavaa. Sen ilmaiseminen toiselle osoittaa rohkeutta ja avoimuutta, mutta kaikissa tilanteissa eivät kuitenkaan lapset osanneet sanoa sitä asiallisesti. Toisen erilaisuuden hyväksyminen vaikutti hieman jopa ärsyttävän erästä lasta. Ehkäpä yhteinen ymmärryksen puute saattoi osittain johtua, että kaikki eivät aina tienneet mille lapsi nauraa ja että miksi hän käyttäytyi ajoittain niin vilkkaasti. Enimmäkseen oli huomattavissa sellaisia tilanteita, että päälle puhuminen vaikutti johtuvan lapsen innostuksesta. Lasten kanssa kuvatuokiossa on tärkeää, ettei lapsi koe tulevansa arvostelluksi. Vaikeammaksi oman itsensä ilmaiseminen käy silloin, kun uusien asioiden oppimiseen ja osaamiseen ilmaisemiseen liittyy erityisiä vaikeuksia. Esimerkiksi levoton, keskittymisvaikeuksista ja tarkkaavuuden vaikeuksista kärsivä lapsi ei jaksa

päiväkodissa, koulussa tai muussa ryhmätilanteessa aina odottaa vuoroaan ja oman vuoron tullessa voi olla jo unohtanut sanottavansa. Tällainen kuluttaa lasta itseään mutta myös aikuista kuulijaa ja muita lapsia, jotka vähitellen saattavat leimata tämän levottoman lapsen ongelmatapaukseksi. (Vilén ym. 2002, 243-244.)

Ryhmä katseli usein tehtyjä tuotoksia toiminnan päätteeksi ja oman valokuvan tai jonkun toisen hauska kuva saattoi lapsi ilmaista keskustelun päälle oman kuvansa huomaamisesta.

tutkimus havainnoissani tarkastelen ystävällisyyttä toisen ihmisen auttamisena ja tukemisena. Jo aiemmin mainitsin lapsien tuntevan toisensa jo aikaisemmin. Ryhmätilanteissa oli selkeästi osa lapsista läheisempiä. Myös ohjaaja vaikutti huomanneen sen. Lapset jotka tekivät tehtäviä yhdessä osoittivat toisiaan kohtaan enemmän myös auttamista. Monesti huomasin erään tytön auttavan kaveriaan jos kaveri ei ollut aivan varma miten tehtävän kanssa pitäisi tehdä. Ohjaaja myös tuki tällaisissa tilanteissa lasten välisten auttamiseen kehittymistä vuorovaikutustilanteissa. Ohjaaja saattoi suosittellevan lasta siirtymään toisen lapsen luokse koska oli aika varma että hän saattoi auttaa tilanteessa. Tämä varmasti kasvatti lasten luottamusta omiin kykyihin ja että ohjaajakin oli huomannut hänen taitonsa. Toisaalta lapsen ymmärtäminen itse olla huomaavainen ja auttaa toista, ei ehkä asettaisi lapsia eriarvoisiksi. Jos jostain lapsesta tulee enemmän sellainen mielikuva, että hän on aina auttavainen ja kiltti voi asettaa lapsiin kohdistunutta leimaamista, mikä ei tue vertaistuen kehittymistä, elleivät jokaiselle kerhon sisällä ole annettu vastuulliset roolit jossa oman persoonan voimavarat tulevat paremmin esille.

Toiminnallisissa tehtävissä havaitsin ohjaajan tarkkailevan lasten tehtävien prosessia. Ohjaaja kuului usein kehuvan lapsen työtä ja kysyvän hänen tuntemuksia ns. fiiliksiä päivästä. Menetelmissä ei ehkä niinkään tullut sellaisia tilaisuuksia joissa ohjaaja tai muut lapset olisivat ilmaisseet toista kohtaa kannustusta tai huomioineet välittämistä kannustamalla. Ryhmän sisällä saattoi olla poikien tai tyttöjen välistä rupattelua tai ideointia siitä miten tehtävän haluaisivat toteuttaa, jossa toinen olisi kannustanut häntä toteuttamaan ideansa. Kehuminen jonkun toisen kuvasta tai ideasta välittyi kuitenkin aika usein kuvien kautta.

Ryhmässä mielestäni lapset suhtautuivat luottavaisin mielin toiminnan kulkuun. He eivät vaikuttaneet epävarmoilta, vaan ohjaajan innostamana olivat valmiina kokeilemaan uusia haasteita. Toisaalta kaikki havaintoni tilanteet ovat enemmän tai vähemmän yhteydessä toisiinsa. Havaitessani vertaistuen kerhossa lapsien luottamusta vuorovaikutuksessa voi samaan aikaan tarkastella turvallisuutta, että tukemista. Turvallisuudentunteeseen kuuluu luottamus omiin voimavaroihin ja toisten antamaan tukeen (Vilen ym. 2002, 47). Kunnioittamisen merkitys heijastuu luottamukseen. Havainnoissani olen pyrkinyt tarkkailemaan sellaisia tilanteita joissa lapset tuovat mielipiteitään esille. Mielipiteiden esittäminen on hyvin tärkeää kenelle tahansa ja jos yksilö kokee tulleen kuulleeksi voi hän kokea, että häntä kunnioitetaan ja hänen ajatuksillaan on yhteisöön tai tilaan ja paikkaan merkityksellinen, tällä taas saattaa olla kattava merkitys ihmisen identiteetin vahvistumiselle. Mielestäni kaikki kerhon lapset osasivat ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään. Kuitenkaan syvempiä ajatusten jakamista ei toiminnan vuorovaikutuksessa ilmentynyt. Yksi lapsi oli kerhossa aivan uusi ja mielestäni hänessä oli havaittavissa hieman arkuutta. Lapsi kyllä vastasi kysymyksiin, mutta ei kovinkaan usein jakanut ajatuksiaan tai lähtenyt ryhmien kanssa harjoittelemana toiminnan tehtäviä. Tietenkään kaikki eivät välttämättä ilmaisseet samasta asiasta, mutta asioiden esille tuominen heitä koskevista tarpeista osattiin yleisesti ottaen ilmaista. Kerho toiminnan kulku oli kuitenkin luonteeltaan aika vauhdikasta ja lapset liikkuvat tilassa omalla vauhdillaan, tämä ehkä toisinaan esti rauhoitettujen keskustelupiirien syntymistä jossa rauhassa ohjaajalla olisi aikaa keskittyä kuuntelemaan lasten ajatuksia. Lasten mielipiteiden ilmaiseminen silloin kun esimerkiksi ympärillä on paljon hälinää ja monta keskustelua käynnissä ei välttämättä tarjoa aikaa pysähtyä kuuntelemaan lapsen mielipidettä tarkemmin. Tällöin oli huomattavissa että lapset saattoivat yhdessä rupertella mistä vaan, eikä ohjaaja aina pystynyt seuraamaan puhuvatko lapset toistensa päälle ja miltä keskustelun ilmapiiri kaikista sen osallistuneista suullisenpäin vaikuttaa. Mitä turvallisempi ryhmä on sitä enemmän ihminen uskaltaa jakaa itsestään. Toisaalta luottamus muihin asettaa ihmisen alttiiksi muiden arvostelulle ja pilkalle. Tästä syystä ihmisen tulee harkita miten paljon missäkin tilanteessa on itsestään valmis jakamaan. Yli tai aliturvallisuus aiheuttavat ihmisessä ylilyöntejä joko rajattomuuden suuntaan tai liialliseen sulkeutumiseen. (Aalto 2000, 15–16.)

Välipala hetket osoittivat kuinka tärkeää lapsille oli jakaa ajatuksia toiminnasta kuin myös muustakin, tämä osoitti avoimuutta ryhmää kohtaan. Kuitenkin välillä ryhmäläisten provosoiva päälle puhuminen pienimuotoinen ilkkuminen ei kasvattanut ryhmän lasten välistä hyväksyntää toisia kohtaan. Oletettavasti ilmiö johtui lasten erilaisista persoonista, jossa joku halusi olla enemmän hauskuuttajana kun toinen taas suhtautui asioihin vakavammin. Mielestäni lasten ikäero oli hieman kyseenalainen suhteessa toiminnan sujuvuuteen sellaisenaan. Tutkimuskysymysten vastauksissa se tuli myös ilmi. Muutamat kokivat, että muut ovat liian vanhoja. Avoimessa lomakkeessa muutama vastasi, että koki muut liian vanhoina. Mielenkiintoista lopulta onkin miettiä, että onko ikäero sellainen mikä vaikeuttaa lapsia vuorovaikutuksen kehittymisessä tai toimimaan yhdessä ja kokemaan vertaisuudesta voimaantumista vai toiste päin? Muistan itse kun olin neljännellä luokalla ja olin teatteri ilmaisu ryhmässä jossa monet muut olivat jo yläasteella. Tuntuivat he muut itseni mielestä niin paljon vanhemmilta. Mielestäni minulta puuttui rohkeus aitoon sisäiseen ilmaisuun heidän läsnä ollessa. Välttämättäkään saman asian kokeminen henkilökohtaisella tai fyysisellä tavalla ei välttämättä riitä voimaantumisen käsitteiden määritelyihin tunteiden saavuttamiseen. Itsestään lähtevä ulospäin suuntautuva käytös voi määritellä paljon enemmän kenen kanssa uskaltaa jakaa ja mitä.

Yhteisiä kohtaamiset vertaistukiryhmässä heijastui vahvasti hetkiin jolloin kaikki olivat samassa tilassa ja saivat katsoa oman työn jälkiä eli kuvia joita olivat kuvanneet tai joissa itse olivat. Ohjaajan kehuessa tai nauraessa jollekin kommentille sai ryhmäläiset mukaan, jolloin huomasin, että lapset kokivat sen yhdessä ja jokainen oli niin sanotusti ohjaajan kyydissä.

Käyttäytyminen oli suurimaksi osaksi avointa ohjaajaa kohtaan, eräs lapsi tuli kerhoon täysin uutena lapsena jossa näkyi pientä arkuutta vuorovaikutus tilanteissa. Kuitenkin useat lapset sanoivat arkailematta oman mielipiteensä. Jokseenkin lapset oppineet peilaamaan muiden käytöstä ohjaajaa kohtaan.

5.2 Lasten kokemuksia

Kysymykseni lapsille koskivat heidän tyytyväisyyttään kerhon ilmapiiristä. Pyrin peilaamaan vastauksia kerhossa tehtyihin havaintoihin, tällöin johtopäätökset

tutkimuksen tuloksista ovat kattavampia. On tärkeää löytää sellaisia havaintokohtia, joilla on merkitystä tutkimuksen kohteen kannalta.

Teetin lapsille avoimen lomakekyselyn kerhon viimeisellä tapaamiskerralla. Harmillista oli, etteivät kaikki lapset päässeet osallistumaan. Kolme tyttöä oli viimeiseltä kerralta pois, joista yksi oli ilmeisesti kerhon nuorin. Lopulta sain vastaukset viideltä tytöltä ja kolmelta pojalta. Tytöistä kolme vastasi lomakkeissa kokevansa ilmapiirin erittäin hyväksi ja onnistuneeksi.

Osallistuminen vertaustuen toiminnan tehtäviin oli myös hyvin positiivista. He vastasivat myös, että eri-ikäisyys ei haitannut, vaan he kokivat sen vain positiivisena ilmiönä. Kaksi tyttöä vastasivat ilmapiiriin liittyvissä kysymyksissä luotettavuuden ja kunnioituksen olevan hieman alhaisemmalla tasolla verrattuna muihin vastanneisiin. Vähiten luotettavuutta kokenut oli myös kysymyslomakkeeseen vastanneista nuorin. Nuorin vastaaja koki kerhon muut lapset liian vanhoiksi. Toinen vähemmän tyytyväinen ilmaisi avoimessa kysymyksessä, että ryhmä olisi pitänyt jakaa ikäluokkien mukaan. Hän uskoi liian suuren ikäeron vaikuttavan oppimisen tasoon ja ymmärtämiseen, myös tehtävät olisi voinut hänen mielestään jakaa iän perusteella. Kaikki kolme kerhoon osallistunutta poikaa kokivat kerhon ilmapiirin hyväksi tai erittäin positiiviseksi. Kysyin avoimena kysymyksenä myös, että ”miksi tällainen kerho järjestettiin.” Osa lapsista koki kerhon järjestämisen olleen kiva juttu, osa taas vastasi kerhon olleen kuulovammaisten lasten -ja nuorten vertaistukea. Osa vastasi kerhon olleen tavallinen valokuvauskerho. Nuorin poika arveli sen liittyvän jotenkin siihen, että haluttiin järjestää kuulovammaisille lapsille yhteistä ohjelmaa. Voimaantuminen ei ole pysyvä tila, jos kontekstiuskomuksissa, kykyuskomuksissa, päämäärien asettamisessa tai/ja emotionaalisissa kokemuksissa tapahtuu muutosta. (Siitonen 1999, 164.)

Päätin kerätä myös valokuvauskerhon kaavakkeesta saadun aineiston toiminnan ohjaajalta. Kaavakkeessa lapset kertoivat kuinka monen lapsen he tunsivat jo ennestään. Vastauksissa käy ilmi, että kukaan lapsista ei tuntenut kaikkia ryhmän jäseniä. Muutama lapsi tuns melkein kaikki kun taas muutama vastasi tuntevansa korkeintaan kaksi. Kaavakkeessa kysyttiin myös lasten jännitystä tai pelkoa tulevaa kerhoa kohtaan. Ainoastaan yksi lapsi koki jännittävänsä sitä, että häntä kuvattaisiin salaa. Suurin osa lapsista kertoi kiinnostuksensa kuvaa-

miseen mikä oli yleisin syy osallistua kerhoon. Pari lasta oli tullut mukaan siksi, koska kaverikin oli päättänyt osallistua.

Lapset kokivat kerhon tapaamisten olevan liian harvoin, tai kestävän liian vähän aikaa. Erään lapsen mielestä kaksikin kertaa kuussa olisi merkittävästi parempi. Kysyessäni lapsilta mikä kerhossa oli kivointa, vastasi yksi lapsi että kerhossa saa ”mässytellä.” Lapsi tarkoitti tällä, että kerhossa tarjotaan herkkuja enemmän kuin kotona. Ilmeisesti pidempi kerhoaika olisi voinut tuoda lapsille enemmän mahdollisuuksia yhteiselle työskentelylle myös niiden kanssa, joiden seurassa vietti luonnostaan vähemmän aikaa.

Lasten mielipiteet ryhmän keston lisäämisestä saattavat selittää lasten tuntemuksia saada kuulua paremmin osaksi kerhoryhmää ja kasvattaa tuntemusta vahvemman ilmapiirin kehittämiseksi. Suurin osa lapsista vastasi olleensa erittäin tyytyväinen kerhon ilmapiiriin, varmasti heidän kokemuksensa perustuvat porukkaan kuulumiseen, kun taas vähemmän kokeneet eivät tunteneet yhtä paljon olevansa osa ryhmää.

Viimeisellä ryhmäkerralla lapset valokuvasivat sekä ulkona että sisällä. Tapaamisessa oli havaittavissa enemmän yhteisen hetken jakamista ja ryhmäkertojen kuvien katselemista, kuin myös fiiliksen purkamista. Lapsille järjestettiin yhteinen hetki, jolloin kaikki olivat samaan aikaan luokassa katselemassa otettuja kuvia. Tässä hetkessä naurettiin yhdessä ja keuhuttiin toisten ottamia kuvia. Yhteinen hiljaisuus oli tarkkailuni kannalta hämmentävää, koska mielestäni siinä näkyi ryhmän yhteinen arvostus toisten ottamia kuvia kohtaan. Ryhmätilanne poikkesi mielestäni muista kerroista, koska tapaamisessa käytiin kuvien kautta samalla läpi vanhempiakin kuvia, joita oli otettu edellisillä kerroilla. Yhteisen kokemuksen jakaminen oli havaittavissa, ja lasten suhtautuminen tilanteeseen oli hyvin erilainen. Vaikutti siltä, että he kunnioittivat toisiaan antamalla rauhaa keskittymällä vain kuvien katselemiseen, eikä päälle puhumistakaan päässyt juuri tapahtumaan. Loppuvaiheessa pieni levottomuus näkyi innostuneena tapana kertoa, että ”tuon kuvan otin minä.” . Yhteinen hetki oli varmasti lapsille tärkeä.

5.3 Ohjaajan kokemukset

Ohjaaja koki, ettei kerhon ryhmäläisten välille välttämättä muodostunut sellaista dynamiikkaa, että ryhmäläiset olisivat tehneet koko ryhmän kanssa tehtäviä. Ohjaaja jätti monet suunnittelemansa tehtävät toteuttamatta, koska hän koki, etteivät ne tukisi niinkään vertaistuellista, vuorovaikutusta tukevaa voimaantumista. Ne olisivat painottuneet enemmän yksilöllisiin harjoituksiin ja olleet ehkäpä parityöskentelylle soveltuvia. Ohjaaja kuitenkin päätti pitää osan tehtävistä vapaamuotoisina, jolloin lapselle jäi mahdolliseksi päättää toimisiko hän yhdessä, vai yksin. Kuitenkin vain muutama lapsi tykkäsi toteuttaa tehtäviä yhdessä. Näyttelyiden katsominen ja leikki oli yhteistä toimintaa, vaikka itse menetelmä ei alkuperäisenä suunnitelmanaan aivan onnistunut. Ohjaaja huomasi myös, että osalle lapsista kameratyöskentely oli vaativampaa kuin toisille. Ohjaaja koki myös opetustilanteiden hieman hajoavan, koska lapset saivat käyttää vapaasti tilaa. Silloin oli vaikeampaa pysyä lasten perässä ja tarkkailla kuinka moni oikeasti samalla oppi jotain. Ohjaaja on kiitollinen sellaisista leikeistä, joita toiminnassa tuli spontaanimmmin esille, ja jotka antoivat enemmän lapsille tarjottua vertaistukea, kuin itse kuvien kanssa työskentely. Myös yhteinen osallistuminen näyttelyyn vaikutti ohjaajan mielestä kattavalta kokemukselta, koska porukka ei hajaantunut toisistaan. Näin jälkeempäin ohjaaja mietti vuorovaikutusasioita siten, että tehtävien tulisi olla enemmän vuorovaikutukseen painottuneita ja sellaisia, jossa lapset saisivat kokeilla eri rooleja esimerkiksi tanssin ja liikkeen kuvaamisesta.

Kerhotapaamisten lopussa oli tärkeää saada ryhmä yhteiseen tilaan, vaihtaa ajatuksia päivän ohjelmasta ja kysellä lasten tuntemuksia toiminnan kulusta. Näin usein tapahtuikin, kunnes joidenkin lasten puhelimet alkoivat soida. Monet lapset vastailivat jo puhelimiin ja ilmeisesti heidän keskittymisensä alkoi sitä mukaa herpaantua itse aiheesta. Ohjaajaa jäi hieman harmittamaan tuntemukset siitä, ettei yhteistä keskustelua saatu tarpeeksi muodostumaan.

5.4 Tulosten tarkastelua

Vuorovaikutus ei noussut niin suurelle tasolle, että kattavan näköistä vertaistukea olisi saavutettu. Toisaalta asetin hieman heikkoja kysymyksiä lapsille, mutta halusin tarkastella samoja kysymyksiä havainnoissani.

Havainto tuloksiin: Puhumisessa on keskeistä intersubjektiivinen ymmärrys, mikä tarkoittaa osallistujien yhteistä suuntautuneisuutta tilanteessa (Hirsjärvi ym 1997, 227).

LapCI ry:n kerhokokeilumalli antoi hyvän mahdollisuuden kehittää lapsille suunnattua vertaistuellista toimintaa. Vertaistuen tarjoaminen toiminnan avulla voi tuottaa lapsille paljon enemmän yhteistä iloa ja yhteisiä kokemuksia. Oli huomattavaa nähdä kuinka paljon lapsia kiinnosti valokuvaaminen. Valokuvaaminen on luovaa. Kerhossa lapset saivat toteuttaa omia intressejään. Heillä oli myös vapaat kädet antaa itsestään kuville niin paljon uskalsivat tai halusivat. Kukaan ei pakottanut ottamaan sellaisia kuvia tai olla kuvassa jos se itsestään tuntui epämiellyttävältä. Kuviiin liittyvät tehtävät olivat myös sellaisia moni tulkinnaisia jotka helpottivat lasta toteuttamaan tehtävän toteuttamista juuri omalla tavallaan. Kameran tekniikkaan liittyvä hallinta vaikutti joillekin lapsille haastavimmalta. Kaikki lapsilla ei näyttänyt riittävän kärsivällisyyttä sen opettelemiseen. Tai sitten kyseinen tehtävä ei sillä kertaa näyttänyt kaikkia motivoivan tarpeeksi. Lapset osasivat kuitenkin toimia kyseisessä tilanteessa hyvin yhteistoimin, sillä siinä tehtävässä moni vaikutti pitävänsä enemmän osallistumisesta kuvattavaksi.

Havaintoni mukaan varautuneisuutta kerhon sisällä ilmeisesti tapahtui sen takia, ettei kaikki lapset olleetkaan toisilleen tuttuja. Sain toiminnan ohjaajalta teettämän kaavakkeen jossa lapsilta kysytään kuinka monta lasta vastaaja tuntee ennestään. Lukumäärät vaihtelevat huomattavasti. Joku vastasi tuntevansa kaikki, joku taas tunsikin vain kaksi. Vaikuttaa siltä että usein lapset suhtautuvat hyvin saamanlailla tilanteisiin missä ei tunne kaikkia. Koska on paljon helpompaa pysyä sellaisen luona jonka tuntee jo etukäteen. Joskus vaarana voi olla liiallisten ennakkoluulojen kasvaminen. Ajatellaan jonkun lapsen olevan tietynlainen, koska oikeasti ei tunneta toista.

Vertaistuessa pyritään rikastuttamaan ryhmän välistä luottamusta toisiinsa, koska luottamuksen kautta saavutetaan paremmin hyväksyntä ja suurempi mahdollisuus lapsen olla sellainen kuin ovat ja kehittää minäkuvaansa rakentavalla tavalla. Kerhossa oli tavoitettu aihe mikä ilmeisesti lapsien kokemusten mukaan kiinnosti kaikkia. Kiinnostava aihe tuki toimintaa ja sai lapset yhteisen aiheen äärelle. Tämä osoittaa, että toiminta on lapsille tärkeää ja aiheen ohessa tulisi tapahtua enemmän yhteisen kokemisen tuotosta. Epätasapaino ryhmien välissä johtuikin ryhmien vaihtelevuuden puutteesta. Ryhmien kokoa tulisi muuttaa ja

ohjaajan tulisi ottaa enemmän vastuuta siitä että kaikki pääsisivät oikeasti tekemään toistensa kanssa yhteistyötä. Vuorovaikutus varmasti kehittyy sitä mukaa kuin tunteminen ja luottaminenkin. Altavastaavuuden tunne voi hyvin johtua siitä jos kokee muut liian vanhoiksi ja edustaa yksin nuorinta osallistunutta lasta. Tällöin pelkän saman SI -kokemuksen jakaminen ei riitä jos ikäjakaumassa joku kokee ulkopuolisuutta. Siksi olisikin olennaisen tärkeää pohtia miten kehittää vuorovaikutukseen liittyvää toimintaa.

Useasti jo tullut mainittua, että kerhoryhmällä tavoiteltiin voimaantumista vertaistuen keinoin. Toiminnassa olisi voitu ehkä hieman tuoda esille sitä mikä lapsilla oikeastaan on yhteistä?

Vaikka toinen on eri - ikäinen tai eri sukupuolta edustava, voi lapsella silti olla hyvin samanlaisia ajatuksia tai tuntemuksia samaa asiaa kohtaan. Lapset toteuttivat yhdessä tehtävässä mukavan ääni esineen jossa jokainen sai kuvalla tuoda esille minkälaisesta äänestä pitää. Kuitenkin yhteisen asian jakaminen monipuolisemmin kivojen menetelmien sanelemana voisi saada lapset lähemmäs itse yhteisen asian äärelle. Itsetuntemus yleensä kehittyy kun yksilö kohtaa ongelmansa ja saa mahdollisuutta jakaa ajatuksiaan vertaisen kanssa. Itsetuntemuksen kasvu tapahtuu usein yksilönkehitys vaiheiden myötä. Myös vaiheissa tapahtuvat kriisit ja niihin saatu vertainen tuki nostaa varmasti lapsen positiivisempaan tasoon minäkuvan että itsetuntemuksen suhteen.

Havainnoissani sekä haastattelussa tuli ilmi, ettei toiminnan runkoa oltu suunniteltu liiaksi, vaan tapahtumat elivät enemmän tilanteiden mukaan. Suunnittelemattomuuden puute saattaa vaikeuttaa ryhmän ohjaamista kuin myös keskittymistä lasten vuorovaikutuksen seuraamiseen. Ryhmätoiminnan kunnioitus vuorovaikutuksessa kasvaa huomioimalla lasten mielipiteitä. Tutkimuksessa tarkastelin ohjaajan toteutettua kaavaketta kerhon lapsille jossa nousi esille, että eräs lapsi vastasi pelkäävän tulla salaa kuvatuksi. Kunnioittaminen kehittyy jos kokee arvostusta yksilön tuntemuksista ja huomioon ottamisesta, silloin varmasti ilmi piiriin ryhmässä kasvaa luottamusta. Osallistuminen sääntöjen luomiseen helpottaa ryhmän jäsenten sitoutumista niihin. Säännöt myös helpottavat luottamuksen syntymistä, koska niitä noudattamalla ryhmän jäsenten on mahdollista ennakoita muiden käyttäytymistä. (Jyrkämä 2010, 43.)

Levottomuus ilmeisesti saattaa nousta lasten käyttäytymisessä esille helpommin jos lapsi ei tiedä mitä pitäisi tehdä tai on liian vapaat kädet toteuttaa. Suunnitelma jossa on tarpeeksi rajoja ja kuitenkin joustavuutta tuo varmasti enemmän mukanaan päämäärätietoisempaa toimintaa jonka varassa yhteinen luottamus ja yhteisöllisempi osallistuminen voi sutjakkaammin ilmetä. Yksilö voimaantukseen tarvitsee päämäärätietoista ja yksilön motiivien perustuvaa toimintaa. Innostuminen aiheesta ja yhteinen luottamus ja kunnioitus kasvattavat varmasti ” me henkeä ” ja luo enemmän kokemuksia paremmasta itsestä.

6 Pohdintaa tutkimuksen hyödynnettävyydestä ja kehittämisideoita

Mielestäni tärkeää oli tutkimuksessani tarkastella lasten kohtaamista ja vuorovaikutuksen kehittymistä. Sillä vuorovaikutustilanteet antoivat vihjauksia siitä miten lapset kohtelivat toisiaan. Yhteiset kohtaamiset yhteisen aiheen äärellä toivat paljon havaintoja esille. Tutkimuksen aiheen tarkoituksen mukaisesti olen pyrkinyt selvittämään aluksi vertaistuen ja voimaantumisen merkityksen yleisesti ja sen jälkeen tekemään havaintoja sen eri ilmenemismuodoista. Aluksi en ajatellutkaan kuinka paljon ryhmän ilmapiiri ja vuorovaikutuksen monipuoliset havainnot tukevat voimaantumisen esille tulemistä.

Juha Siitosen väitöskirja voimaantumisen perusteoria tarkennutti tutkimaan ryhmän ilmapiirin merkitystä ja siinä havaittuja elementtejä.

Tutkimus mielestäni osoitti huomaamaan, että välttämättä aiheen kannalta ei lapsille ole niin suuri merkitys kuin se voisi olla. Jossain vaiheessa tärkeämmäksi muuttui pohtia millä tavalla ryhmä toimii yhdessä ja minkälaisia tarpeita tulisi ottaa huomioon toiminnan käynnistämisen vaiheessa.

Havaitsin tilanteita jossa lapset olivat liaksi jätetty keskenään kohtamaan toisiinsa, tällöin ei pääse syntymään aina sellaista mikä tukisi ryhmän luottamusta ja vuorovaikutuksen painoarvoa vertaistuessa. Lasten poissulkeminen olemalla vanhan tutun toverin kanssa ei välttämättä tue ryhmän yhteisen vertaisuuden kohtaamista. Myös ikäero kysymyksen tulokset osoittivat, että nuorimmat osallistujat kokivat muut liian vanhoiksi. Tyttöjen ja poikien tehtävän tekeminen erik-

seen osoitti tutkimuksessa sukupuoleen liittyvän poissulkemisen, joka on usein tyypillistä varhaisteini-iässä. Tulkintani mukaan sosiaalisista suhteista ja käytännöistä tulee sosiaalista pääomaa osallisuuden kokemuksen välityksellä. Esimerkiksi tuki ja kontrolli ovat nuorille resurssi vasta, kun ne merkityksellistyvät tukena positiivisten emootioiden ja täysivaltaisen ryhmäjäsennyden kautta. Kuulumattomuuden ja löyhien siteiden merkityksellistämät tuen ja kontrollin teot eivät näyttäydy samalla tavoin voimavarana. Ennemmin kuin samanlaisuuteen perustuvasta sitovasta tai erilaisia nuoria toisiinsa linkittävistä yhdistävästä pääomasta nuorten vertaisyhteisöissä sosiaalisessa pääomassa näyttääkin olevan kyse ikätoveriyhteisöön paikantuvista, sosiaalista tukea mahdollistavista osallisuuden positioista. (Korkiamäki Riikka 2014, 156.)

Sisäkorvaistutellapset ovat jokainen kuulovammaisia ja omissa koulussaan ainoita kuulovammaisia. He edustavat siis vähemmistöä omassa arki elämässään ja ovat tietoisia omasta altavastaavuudesta. Havaintojeni mukaan toiminta ei kuitenkaan tietoisesti tai tiedostamatta keskittynyt asian esille ottamiseen ja siihen minkälaisia ajatuksia se heidän omissa kokemuksissaan tuntuu. Itselläni ei siis ollut tietoa enkä myöskään tahtonut tunkeilla asian esille ottamisella, koska toiminta ei itsessään siihen keskittynyt. Toisaalta voi olla että lasten keskittyminen enemmän kuulovammaisena elämiseen ei kuitenkaan vastaisi lasten omaa tapaa muodostaa identiteettiä. Jo aiemmin mainitsin lasten vaikuttavan aivan samanlaisilta kuin muutkin lapset, mutta todellisen pinnan alla voi olla myös syvempiä ajatuksia heitä koskettavista tuntemuksista.

Viimeisellä kerralla lasten yhteisen kohtaaminen näyttäytyi eri tavalla. Sen tunnelma oli jo aistientasolla havaittavissa sellaiseksi yhteiseksi dynamiikaksi, jossa lapset omasta halustaan hiljentyivät katsomaan omia että toisen ottamia kuvia kerhon varrelta. Ryhmä selkeästi jakoi yhdessä liikutuksen joka kerhon aikana otetuista kuvista heissä herätti. Yhteinen nauru, ja sen jälkeen hiljentyminen ja kehuminen toivat jäseniä selvästi lähemmäksi toisiaan. Kuvausprosessin voima perustuu korjaaviin katseisiin ja nähdyksi tulemiseen. Ihmisten kuva itsestä, toisista ihmisistä ja maailmasta syntyy alkujaan aistiessa peilaussuhteessa lapsen tärkeiden ihmisten kanssa. Miten nämä ihmiset katsovat ja koskevat lasta sekä peilaavat lapselle omilla kasvoillaan ja myötäelämisellään tämä si-

säistä maailmaa, antaa lapselle kokemuksen liittymisestä toisiin ihmisiin, ymmärretyksi ja kuulluksi tulemisesta sekä omasta arvokkuudesta. Koska valokuvausprosessi perustuu näköaistiin, tavoittaa se hyvin juuri ihmisen nähdynksi tulemisen ja näkymättömyyden historiaan liittyvää abstraktia ja tunnepitoista, vaikeasti sanallistettavaa ainesta. (Savolainen 2013, 32.)

Pohdintojeni ja tutkimuksen havaintojen avulla mielestäni syvällisempään kohtaamisen mahdollistamiseen ja kattavamman vertaistuen saavuttamiseksi tarvittaisiin pidempi aika. Lapset vastasivat teettämässäni haastattelussa kuinka heidän mielestään enemmän tai pidempään kestänyt toiminta olisi ollut kivaa. Tiheämpi näkeminen antaa edellytyksiä oppia luottamuksen ja vuorovaikutuksen kehittymiselle sellaiseksi mikä tukisi myös voimaantumista.

Toiminnan tulisi jatkossakin kehittää toiminnallisia menetelmiä jotka tukevat ryhmäksi kehittymistä. Kun ryhmän toiminta on monipuolista: puhumista, tekemistä, vaikuttamista, ja kohokohtia, jokaisen ryhmäläisen on helpompi löytää itselleen sopivia rooleja. Vertaistukiryhmän toimintaan osallistuminen haastaa aina ihmisenä kasvamiseen, ja tässä ryhmän tarjoamat, itselle uudet roolilöydöt ovat iso mahdollisuus. (Jyrkämä 2010, 46.)

Kehittämisenpaikka yhdistyksen toiminnassa on yhteisen merkityksen saavuttaminen. Toiminnalta se vaatii kehittää sellaisia toimintamenetelmiä jossa yhteisen tekemisen merkitys on keskeisempää, sekä yhteisten pelisääntöjen työstäminen tulisi osaksi toiminnan arvoja. Ilman kiinteämpää ryhmäyhteistyötä syntyy helpommin ulossuljetuksi tulemisen kokemuksia. Yhteisten sääntöjen keksiminen ja noudattaminen saa osallistuneita sitoutumaan entistä enemmän. Sitoutuminen on yhteydessä vastuun kantamiseen. Olla vastuussa jostain minkä kokee itselleen tärkeänä kasvattaa itsetuntoa, koska silloin yksilö saa osakseen luottamusta.

Tärkeää on myös pohtia tavoitteita. Pyritäänkö kuvien kautta antamaan lapselle mahdollisuus ilmaista itseään muuten kuin sanoin? Pyritäänkö toiminnalla lisäämään keskittymistä tai yhteistyötä muiden lasten kanssa? Pyritäänkö sillä löytämään parempi yhteys lapseen? Pyritäänkö auttamaan lasta löytämään ja määrittämään omat tunteensa paremmin? Tavoitteet nousevat lapsen taustoisista, ja lapsi itsekin voi niitä tuottaa. (Vilén ym. 2002, 246.)

Vertaistuki ryhmän toiminnan selkeyttä voisi kehittää pilkkomalla toiminta selkeästi kahteen osaan. Aluksi olisi yhteisen sovitun aiheen työstämistä ja sen jälkeen yhdessä ajankohtaisen kokemusten jakamista ilman ennalta suunniteltua ohjelmaa. Onnistunut vuorovaikutus on prosessi, jossa yhdistyvät sekä sanalliset, että sanattomat viestit. Ohjaajan ja ryhmäläisten toiveista riippuen apuna voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä, esim: Musiikkia, tarinoita, kirjallisuutta, symboliesineitä, kuvia ja draamatyöskentelyä. (Holm 2010, 52–53.)

LÄHTEET

Aalto Mikko, 2000 Ryyppäästä ryhmäksi, Turvallisen ryhmän rakentaminen 1
painos Ryttylä: My Generation

Harju Aaro 2010, puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta,
Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry. Satakunnanpainotuote, 2010

Holm Jaana 2010, Ihmisen kohtaaminen ja arvostava vuorovaikutus-
vertaisryhmätoiminnan kulmakivi teoksessa, Tanja Laatikainen (toim.) Vertais-
toiminta kannattaa, SOLVER palvelut oy 52-58

Teoksessa Hirsjärvi sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula 1997
Kustantaja Tammi. 15–16 painos. 2012

Huuskonen Päivi, 2010 Vertaistukea verkossa teoksessa Tanja Laatikainen
(toim.) Vertaistoiminta kannattaa, SOLVER palvelut oy, 71–79

Jyrkämä Oili & Huuskonen Päivi 2010 Ammatillaiset vertaistoiminnan tukena,
teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa, SOLVER palve-
lut oy, 81-86

Jyrkämä Oili vertaistukiryhmä käyntiin, teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Ver-
taistoiminta kannattaa, SOLVER palvelut oy, 25-49

Kangaspunta Seppo 2011 Yksilöllinen yhteisöllisyys Tampereen yliopistopaino oy 2011

Kinnunen Tuula 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana, Dia-konia – ammattikorkeakoulu Juvenes Print Oy Tampere 2006

Korkiamäki Riikka 2014 Kaveria ei jätetä, Sosiaalinen pääoma nuorten vertais-suhteissa , Akateeminen väitöskirja, Suomen yliopistopaino Oy- Juvenes Print Tampere 2013

Kyyrö Marjukka 2014, Sisäkorvautettakäyttävien ja vinkkipuheella tuettujen lasten morfosyntaktiset taidot monitapaustutkimus Gradu, Helsingin yliopisto

Mikkonen Irja 2009, Sosiaalinen vahvistaminen ja käytänteinä, Lundbom Pia ja Herranen Jatta 2011, Vertaistuki osana sosiaalista vahvistamista 204-219 Humanistinen ammattikorkeakoulu painopaikka: Bookwell Oy Jyväskylä 2011

Myllymaa Tapio 2010, Vertaistoimijoiden jaksaminen ja työntuki teoksessa, Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa, SOLVER palvelut oy 87-93

Niemel Jorma & Virpi Duvfa, Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat sosiaali- ja terve-ysjärjestöt uudella vuosituhanella, Kuuskoski Eeva 2003 vertaistoiminta osana ihmisyyttä, WS Bookwell Oy Juva 2003

Ojanen Markku 2014, Tunne vai järki polkuja viisaisiin valintoihin Painopaikka Bookwell Oy, Porvoo 2014

Siitonen Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua, Akateeminen väitöskirja. Oulun yliopisto Oulu university press.

Savolainen Miina, 2013 Ryhmätyö 42 vuosikerta: Voimauttava valokuva-katsetyövälineenä dialogisen vuorovaikutuksen oppimiseen. Ryhmätyö ry 30-31

Vilén Marika, Leppämäki Päivi, Ekström Leena, Vuorovaikutuksellinen tukeminen, Sosiaali- ja terveysalalla. WS Bookwell Oy 1 painos. 2002

<http://www.lapci.fi/> sisäkorvaistute LapCI ry valtakunnallinen yhdistys

www.satakieliohjelma.fi.)